

Genusperspektiv och genusvetenskap

En studie om integreringen av genusperspektiv
vid 14 svenska lärosäten

Goldina Smirthwaite,
Jämställdhetscentrum,
Karlstads universitet

FÖRORD

Följande rapport beskriver integrationen av genusperspektiv i 14 relativt nya svenska lärosätens utbildningar. Uppdraget från Nationella sekretariatet för genusforskning till Goldina Smirthwaite, som svarat för genomförande av undersökningen och denna rapport, var att undersöka hur väl genusvetenskap/genusperspektiv integrerats i nya högskolors och universitets utbildningar. De nya högskolorna/universiteten skiljer sig från de gamla bl a genom att de inte har lika långa traditioner av genusvetenskaplig ämnesorganisering att bygga på som de gamla universiteten. Centra-/Forabildningar, som i hög grad svarat för utbildningen i genusvetenskap vid de gamla universiteten och Örebros högskola, har ju funnits från slutet av 1970-talet. Det statliga kravet som kom under 1990-talet att integrera genusperspektiv i all utbildning och forskning ställde de nya lärosätena inför uppgiften att integrera genusperspektiv redan från starten. Detta har, som rapporten visar, skett med varierande framgång. På vissa håll har genusperspektiv integrerats med stor kunnighet, smidighet och framgång som ett led i högskolornas ämnesuppbyggnad medan det på andra håll skett mera osmidigt, amatörmässigt och påklistrat.

Rapporten redogör bl a för dels förekomsten av genusvetenskaplig utbildning vid de 14 lärosätena, dvs. sammanhängande kurser och kursprogram för ämnet genusvetenskap, dels inslagen av genusperspektiv i andra ämnen och utbildningar vid lärosätena. Rapporten diskuterar tänkbara förklaringar till variationen i högskolornas/universitetens ämnesintegration av genusperspektiv.

Göteborg 2005-04-14

Anne-Marie Morhed
Föreståndare för
Nationella sekretariatet för genusforskning

SAMMANFATTNING

Föreliggande studie är utförd på uppdrag av Nationella sekretariatet för genusforskning. Den belyser hur genusperspektiv har integrerats inom grundutbildningen i ett stort antal olika ämnen och utbildningar vid sammanlagt 14 svenska högskolor och nya universitet. Studien är huvudsakligen kvalitativt inriktad, och det är genusvetenskap som kunskapsområde som fokuseras, inte praktiskt jämställdhetsarbete eller undervisningens former.

I rapporten görs en distinktion mellan genusvetenskap som eget ämne och genusperspektiv i andra ämnen än genusvetenskap.

Längre genusvetenskapliga kurser om minst 20 poäng gavs vid sju av de lärosäten som ingick i studien. Vid de övriga lärosätena fanns i ett flertal fall möjligheter att läsa kortare genusinriktade kurser inom andra ämnen än genusvetenskap.

Det fanns både skillnader och likheter i ämnet genusvetenskap vid de olika lärosätena, centralt för genusvetenskapen vid samtliga lärosäten i studien var frågor kring konstruktion av kön. De skillnader som fanns gällde genusvetenskapens ämnesstatus och institutionella placering, antalet tillsvidareanställda inom ämnet, vetenskapsteoretiska utgångspunkter, bevarande respektive upplösande av ämneskategorier *inom* ämnet genusvetenskap, spännvidd över olika vetenskapsområden och ämnen samt integrering av olika genusvetenskapliga perspektiv och teman.

I studien undersöktes inte bara ämnet genusvetenskap utan även hur andra ämnen än genusvetenskap tolkar och operationaliserar genusperspektiv. Ett stort antal ämnen har sänt in sina definitioner av genusperspektiv. En skillnad som förekom mellan hur genusvetenskapen ofta definierar sitt kompetensområde och det genusperspektiv som andra ämnen gav uttryck för gäller sexuell läggning och heteronormativitet. Många genusforskare påtalar att inte bara konstruktion av kön utan även konstruktion av sexualitet och frågor som rör sexuell läggning bör uppmärksammas och analyseras. Ingen av de definitionerna av genusperspektiv som andra ämnen sänt in aktualiserade sexuell läggning/heteronormativitet.

Av de insända definitioner från olika ämnen kan en fjärdedel betecknas som problematiska utifrån några utgångspunkter som är vanliga inom genusforskningen.

Dessa utgångspunkter är

- att genusperspektiv i forskning och utbildning inte bör förväxlas med jämställdhetsarbete
- att aspekter av social konstruktion av kön bör beaktas samt att genusperspektiv inte enbart handlar om skillnader
- att genusperspektiv berör såväl män som kvinnor - inget kön är genusneutralt.

De definitioner som ter sig problematiska utifrån ovanstående utgångspunkter passar in i en eller flera av nedanstående kategorier:

- genusperspektiv tolkas som jämställdhetsarbetet i stället för som ett inomvetenskapligt kunskapsområde
- genusperspektiv definieras på ett sätt som riktar in sig på skillnad mellan könen men utelämnar hur sociala faktorer bidrar till att konstruera skillnader
- genusperspektiv definieras så att det endast tycks ha med kvinnor att göra medan män framstår som kön/genusneutrala.

Det kan därför inte uteslutas att integrering av genusperspektiv i värsta fall kan leda till kontraproduktiva åtgärder om de inte åtföljs av resurser som möjliggör seriös inomvetenskaplig kompetensutveckling inom genusområdet och/eller möjligheter att anlita genusvetenskapligt kompetent personal för att arbeta med de moment i olika utbildningar som berör genus.

FÖRORD	2
SAMMANFATTNING	3
INLEDNING	5
Bakgrund och frågeställningar	5
Datainsamlingsmetoder	6
NÅGRA VIKTIGA BEGREPP	7
GENUSVETENSKAP OCH GENUSKURSER	10
Grundutbildning och forskning - olika konstellationer	10
Längre genusvetenskaplig grundutbildning	10
Kortare genusinriktade kurser	11
Skillnader inom ämnet genusvetenskap	11
Ämnets status	11
Mångvetenskap eller eget ämne	11
Ämnets spännvidd	12
Skillnad i vetenskapsteoretiska utgångspunkter	12
Inriktningar inom genusvetenskap	13
Framträdande teman	13
ANDRA ÄMENS TOLKNINGAR AV GENUSPERSPEKTIV	14
Genusperspektiv som jämställdhetsarbete	14
Genus exklusivt kopplat till kvinnor	16
<i>Mannen uppfattas som kön/genusneutral</i>	16
<i>Brott mot manlig normering</i>	18
<i>Synliggörandets paradox</i>	18
<i>Genusperspektiv som kvinnorepresentation</i>	18
Genusperspektiv reducerat till könsskillnad	19
Ämnesmässiga skillnader i förhållande till genusperspektiv	21
Attityder till genusperspektiv	24
Avslutande reflektioner	25
REFERENSER	27
Bilaga 1	
ENKÄTSTUDIE	29
Bilaga 2	
DEFINITIONER OCH INNEBÖRDER AV GENUSPERSPEKTIV	31
Bilaga 3	
GENUSKURSER LÄSÅRET 2003-2004 FÖRTECKNADE ÄMNES/OMRÅDESVIS	42

INLEDNING

Bakgrund och frågeställningar

Denna studie belyser hur genusperspektiv tolkas inom olika ämnen och utbildningar vid sammanlagt 14 svenska högskolor och nya universitet. Bakgrunden till studien är att Nationella sekretariatet för genusforskning beslutat att undersöka hur högskolor och de nya universiteten arbetar med genusperspektiv. I ett dokument som behandlades i styrelsen för Nationella sekretariatet för genusforskning 1999-05-25 kan man bland annat läsa följande:

Universiteten och de större högskolorna har sedan många år arbetat med genusfrågor i forskning och undervisning (...) Denna verksamhet är redan till viss del kartlagd (...) Däremot saknas kunskap om motsvarande verksamhet vid de mindre, och i en del fall nyare, högskolorna. Dessa högskolor saknar dessutom i många fall centra/foraföreningar.

I dokumentet föreslogs att ett femtontal lärosäten skulle undersökas med avseende bland annat på förekomsten av genusperspektiv i utbildningen.¹ Ett urval bland lärosätena gjordes mot bakgrund av att Nationella sekretariatet för genusforskning önskade dels att de nya universitet skulle ingå i studien, och dels att de högskolor som skulle undersökas skulle vara relativt allmänna (det vill säga inte vara specialhögskolor enbart inriktade på exempelvis konstnärlig verksamhet, teologi eller lärarutbildningar.) Därutöver ville man ha en geografisk spridning.

De lärosäten som valdes ut är följande: Blekinge Tekniska Högskola, Högskolan i Borås, Högskolan Dalarna, Högskolan i Gävle, Högskolan i Halmstad, Högskolan i Jönköping, Högskolan i Kalmar, Högskolan i Skövde, Högskolan på Gotland, Karlstads universitet, Malmö högskola, Mitthögskolan i Östersund, Mitthögskolan i Sundsvall, Mitthögskolan i Härnösand, Södertörns högskola, Växjö universitet och Örebro universitet.

Studien behandlar förekomsten och karaktären av genusperspektiv inom humaniora, samhällsvetenskap, lärarutbildningar, naturvetenskap, teknik samt utbildningar och ämnen med anknytning till vård, hälsa och medicin. Detta är i första hand en kvalitativ studie som lägger tonvikten vid karaktäristika hos ämnet genusvetenskap, samt hur det genusperspektiv som olika ämnen arbetar med ser ut. Syftet med studien har inte varit att peka ut enskilda lärosäten i den ena eller andra riktningen, utan att skapa en mer generell uppfattning om genusperspektivets ställning och situation. Därför är en stor del av resultaten anonymiserade.

Frågor studien främst söker svar på är: Hur uppfattas och tolkas genusperspektiv inom olika ämnen vid de undersökta lärosätena? Hur ser genusvetenskapen ut vid de lärosäten där längre kurser i genusvetenskap ges? Vilka teman, ämnen och sektorer är det som influerar genusvetenskapen mest? Vad har genusvetenskapen för karaktär?²

Rapporten behandlar företrädesvis hur genusperspektiv tolkas och operationaliseras inom grundutbildningen i olika ämnen, sektorer och utbildningar. Forskning berörs endast perifert.

En central utgångspunkt för studien är att det är genusperspektiv i inomvetenskaplig bemärkelse som fokuseras, inte praktiskt jämställdhetsarbete eller undervisningens former.

---

¹ Studien omfattar i praktiken 14 lärosäten istället för 15 som ursprungligen föreslogs, då Hälsohögskolan i Jönköping slogs samman med Högskolan i Jönköping efter att beslut om vilka lärosäten som skulle ingå fattats. Tilläggas bör också att Mitthögskolan räknas som ett lärosäte, inte som tre separata.

² Noteras bör att förändringar i genusvetenskapens situation sker kontinuerligt, och ibland kan gå snabbare än för mer institutionaliserade ämnen/utbildningar.

Här syftar begreppet inomvetenskaplig enbart på sådant som rör ämnesstoff, forskningens och utbildningarnas innehåll, och inte på frågor om till exempel antalet kvinnliga respektive manliga lärare, studenter eller kurslitteraturförfattare.

Datainsamlingsmetoder

Datainsamlingen har skett via enkätfrågningar, internetsökningar i lärosätenas databaser, telefonintervjuer och e-postkorrespondens.³ Angående genusperspektiv i grundutbildningen riktade sig en enkät till ämnesföreträdare, studierektorer samt program- och kursansvariga vid de aktuella lärosätena.⁴

Frågor som enkäten huvudsakligen sökte svar på var hur man definierade genusperspektiv, samt i vilka kurser genusperspektiv förekom och vilken grad det var förankrat i kursplaner/utbildningsbeskrivningar och obligatorisk kurslitteratur.

Då det gäller sökningar via Internet, har det vid de flesta lärosätens/institutioners hemsidor funnits möjlighet att söka via ämnesord som till exempel "genus-" och "kvinno-".⁵ Många lärosäten/institutioner har utöver kurstitlar även haft kursplaner tillgängliga via Internet. Dock har det inte inom studiens ram funnits utrymme för att i någon större utsträckning läsa igenom kursplaner för att den vägen kunna identifiera undervisning med genusperspektiv, utan den metoden har tillämpats i särskilda fall samt stickprovvis.⁶

Utöver enkätundersökningen och Internetsökningar på lärosätenas hemsidor har kortare telefonintervjuer genomförts med studievägledare och anställda på lärosätenas antagningsenheter. Många gånger har studievägledarnas/antagningenheterens uppgift varit att verifiera att informationen på lärosätets hemsida stämmer då det gäller utbudet av genuskurser vid lärosätet eller institutionen ifråga.

Vid de lärosäten där genusvetenskap/kvinnovetenskap finns som eget ämne har längre telefonintervjuer och e-postkorrespondens med ämnesföreträdarna och/eller studierektorerna genomförts i syfte att skapa en uppfattning om ämnets karaktär och status vid respektive lärosäte.

Enkätundersökningen och intervjuer pågick hösten 2001 och vårvintern 2002 parallellt med sökningar i databaser tillgängliga via lärosätenas hemsidor. Databassökningar genomfördes också hösten 2003.

---

³ Enkäten samt mer information om dess spridning återfinns i bilaga I.

⁴ Ytterligare två enkäter användes för att ge en uppfattning om *forskning* med genusperspektiv vid de olika lärosätena. Denna rapport berör dock huvudsakligen grundutbildningen.

⁵ För mer detaljerad information om hur sökningarna gått till, samt vilka sökord som använts, se bilaga 2

⁶ Studiens ekonomiska ram är sammanlagt ett halvårs finansiering.

NÅGRA VIKTIGA BEGREPP

I denna studie används en rad begrepp med anknytning till kunskapsfältet kön/genus. Fältet inrymmer en flora av begrepp som täcker olika typer av forskningsinriktningar och teorier som ofta dyker upp i genusvetenskapliga sammanhang. Detta är inte platsen för någon mer omfattande begreppsutredning, men ett par begrepp är så grundläggande för studien att något utrymme bör ägnas åt dem, nämligen begreppen genusvetenskap, genusforskning och genusperspektiv.

Centralt i sammanhanget är förstås också själva begreppet genus. Den som kanske framför andra förknippas med genusbegreppet och som myntade det på 1980-talet är historikern Yvonne Hirdman. Hon definierar det på följande sätt:

Jag föreslår att vi med genus sätter namn på den alltmer komplicerade kunskap vi har om "manligt" och "kvinnligt", vår allt större förståelse av hur manligt och kvinnligt "görs" (...) D.v.s. genus kan förstås som föränderliga tankefigurer "män" och "kvinnor" (där den biologiska skillnaden alltid utnyttjas) vilka ger upphov till/skapar föreställningar och sociala praktiker, vilka får till följd att också biologin påverkas/ändras - med andra ord, det är en mer symbiotisk kategori än "roll" och "socialt kön".⁷

En gängse tolkning av begreppet genus är att det implicerar teorier om social konstruktion av kön, men innebörden i begrepp kan inte låsas fast en gång för alla. Liksom när det gäller många andra begrepp förekommer även i fallet genus försök till omdefinieringar.⁸

Ända sedan begreppet genus introducerades har det varit omdiskuterat, och det är inte alla som sysslar med könsteoretisk forskning som känner sig hemma med genusbegreppet. En del fördrar att istället använda kön. Att jag i denna studie företrädesvis valt att använda begreppet genusvetenskap/forskning (istället för exempelvis könsteoretisk forskning) beror på den starka institutionella förankring genus har i svenska sammanhang.

Paraplybegreppet *genusvetenskap* täcker en mängd olika könsteoretiska inriktningar. Detta fält eller delar av det har kallats könsforskning, könsteoretisk forskning, feministisk forskning och feministisk teori, kvinnoforskning och kvinnovetenskap, jämställdhetsforskning, mansforskning, maskulinitetsforskning, sexualitetsforskning, gay and lesbian studies, queerforskning, queerteori mm. Det gemensamma för dessa områden är att de problematiserar kön och sexualitet. Även analyser av kön och sexuell läggning kopplat till etnicitet finns inom genusvetenskapen, och har ibland en mycket framträdande roll. Inom genusvetenskapen är det dock oftast frågor i första hand relaterade till kön och sexuell läggning som fokuseras, medan studier där etnicitetsfrågor är överordnade kan återfinnas till exempel inom IMER (Internationell migration och etniska relationer.) Ett begrepp som på senare år börjat användas alltmer i genusvetenskapliga sammanhang är intersektionalitet, som syftar till att fånga upp en mängd olika strata, till exempel kön, sexuell läggning, etnicitet och klass.

När det gäller vad som ska räknas som genusforskning är avgränsningarna inte enkla, och det är kanske inte heller alltid nödvändigt att göra en strikt definition av begreppet.⁹

---

⁷ Hirdman: "Genussystemet- reflexioner kring kvinnors sociala underordning", *Kvinnovetenskaplig tidsskrift* nr 3 1998.

⁸ Morhed 2003.

⁹ Den åsikten har förts fram bl a på Nationella sekretariatet för genusforsknings träffar för doktorander med genusperspektiv. Se även Thurén & Pfrunder-Nilsson, 2000 samt förordet till Forsberg, 2003.

En överskådlig beskrivning av genusforskning har gjorts av Britt-Marie Thurén i samband med en inventering av genusforskning vid Umeå universitet.¹⁰ En av den inventeringens utgångspunkter var att det inte går att dra entydiga gränser kring genusforskningen som alla skulle hålla med om. Enligt Thurén innefattar genusforskning följande:

Allt det här som gäller kvinnor och män, kvinnligt och manligt, och som inte är givet och oföränderligt utan mänskliga skapelser, d.v.s. sociala och kulturella konstruktioner. Och relationerna mellan dessa konstruktioner och det givna, kanske - om vi nu kan komma överens huruvida det alls finns något givet (...) Den vanligast övergripande termen för att beteckna studieobjektet är idag genus. Det är namnet på en särskild aspekt av mänskligt liv. Det är en indelningsprincip som olika samhällen använder sig av på olika sätt. Den kan jämföras med klass, etnicitet, religion osv. med den skillnaden att av alla tänkbara indelningsprinciper är det bara genus och ålder som används i alla kända samhällen. Viktiga indelningsprinciper blir alltid föremål för symbolbyggen av olika slag (moraluppfattningar, lagstiftning, konstnärliga framställningar, vetenskapliga undersökningar...) och de är ofta kontroversiella. Vilka former de bör ha, vilka aspekter av livet bör de tillåtas organisera och hur, är de föränderliga eller oföränderliga, vilka egenskaper antas människor i de olika kategorierna ha och varför...sådana frågor behandlas politiskt och vetenskapligt, i konst och religion, och i vardagliga samtal, och ligger till grund för allehanda strukturer, handlingar och processer. Genusforskning är all forskning som handlar om något av allt detta vad gäller genus. Helheten som skall beskrivas kan kallas genusordning.

Thurén pekar på ett par vanliga missförstånd angående genusforskning:

Jämställdhetsforskning kan ses som en underavdelning av genusforskning, nämligen den som fokuserar på sådana aspekter av vårt samhälles genusuppfattningar och genusförhållanden som kan tolkas i termer av rättvisa eller orättvisa. OBS alltså att genusforskning inte är detsamma som praktiskt arbete med jämställdhet och inte heller detsamma som forskning om jämställdhet. Det är två vanliga missförstånd.¹¹

Genusforskning och genusvetenskap är inte detsamma som jämställdhetsarbete. Däremot är det ett kunskapsområde som kan säga något om den verklighet som jämställdhetsarbetet försöker förändra.¹² Men en rad studier pekar på att det inte är ovanligt inom akademien att genusperspektiv sammanblandas med eller reduceras till jämställdhetsarbete.¹³ Det denna studie avser att fånga upp är inte hur lärosätena praktiskt arbetar med jämställdhet, utan istället hur genusperspektiv operationaliseras inom olika ämnen.

En viktig distinktion som görs i denna studie är den mellan ämnet *genusvetenskap* och *genusperspektiv* i andra ämnen. Gränserna mellan genusvetenskap som ämne och genusperspektiv i andra ämnen är inte alltid lätta att dra, men som regel gäller att då begreppet genusvetenskap används i denna rapport syftar det på genusvetenskapen som eget

---

¹⁰ Thurén et al, 2000.

¹¹ Thurén et al, 2000.

¹² För resonemang rörande distinktioner mellan jämställdhetsarbete och genusperspektiv, se t ex Dahlerup, Hemlin, Kröger-Nygren 1999, Bondestam 2003, Trojer et al 2000 s 7 samt Jordansson & Lewander, 2000 s 9 f.

¹³ Se t ex Mark, 2000, Thurén et al, 2000, Jordansson & Lewander, 2000, Trojer et al, 2000, Trojer, 2002 samt Wiklund, 2000.

institutionaliserat ämne, medan genusperspektiv syftar på genusaspekter i andra ämnen och utbildningar än de institutionaliserat genusvetenskapliga.

GENUSVETENSKAP OCH GENUSKURSER

Detta avsnitt handlar om genusvetenskap som grundutbildningsämne. Frågor som tas upp är bland annat: Vid vilka lärosäten finns genusvetenskap som ämne? Vad har ämnet för status där? Vad har genusvetenskapen för karaktär och på vilka sätt skiljer sig genusvetenskapen åt mellan olika lärosäten? Vilka andra ämnen och vilka olika teman influerar genusvetenskapen?

Grundutbildning och forskning - olika konstellationer

Längre och mer sammanhållen genusvetenskaplig grundutbildning och/eller forum/seminarium för genusforskning förekom vid tio av de lärosäten som ingår i studien: Blekinge tekniska högskola, Högskolan i Gävle, Högskolan i Kalmar, Högskolan i Halmstad, Malmö högskola, Mitthögskolan, Karlstads universitet, Södertörns högskola, Växjö universitet och Örebro universitet.¹⁴ Tre av lärosätena, Högskolan i Gävle och Kalmar samt Mitthögskolan är partnerhögskolor till genusforskarskolan i Umeå, vilket innebär samarbete bland annat om placering av doktorander.

Vid lärosätena fanns olika konstellationer gällande grundutbildning och forskning med genusinriktning. Dels kunde genusvetenskapen vara ett grundutbildningsämne upp till och med D-nivå utan att något särskilt genusvetenskapligt centra/fora eller någon seminariegrupp fanns vid tiden för undersökningen. Så var fallet vid Södertörns högskola. Att genusvetenskapen inte hade något eget forskarseminarium förklarade ämnesföreträdare Git Claesson Pipping på följande sätt: "De allra flesta ämnen på Södertörn har forskare med genusperspektiv. I och med att det finns så många forskare med genusperspektiv anordnas seminarier med genusperspektiv i olika ämnen, och då går vi på dem."

Förhållandet kunde också vara det motsatta, det vill säga att genusvetenskap *inte* fanns som grundutbildningsämne, men att det däremot fanns en genusvetenskaplig forskargrupp/forskningsenhet och/eller ett genusvetenskapligt seminarium. Så var fallet vid Blekinge tekniska högskola, Högskolan i Kalmar och Mitthögskolan. I vissa fall anordnades även doktorandkurser med genusinriktning.

Vanligast var dock att där det fanns en genusvetenskaplig forskargrupp/forumbildning/högre seminarium fanns också längre sammanhållna genuskurser på grundutbildningsnivå. Så var fallet för lärosätena i Gävle, Karlstad, Malmö, Växjö och Örebro. I vissa fall anordnades även genusinriktade doktorandkurser.

Längre genusvetenskaplig grundutbildning

Längre kurser i genusvetenskap – det vill säga kurser om minst 20 poäng – gavs av lärosätena i Gävle, Karlstad, Halmstad, Malmö, Södertörn, Växjö och Örebro. I Växjö och Halmstad gavs kurser på A-nivå, i Gävle t o m B-nivå, och vid de övriga minst till och med C-nivå.¹⁵ Även vid de lärosäten där genusvetenskap inte var inrättat som ämne fanns i ett flertal fall möjligheten att läsa kortare genusinriktade kurser om fem-tio poäng.

Genusvetenskap hade status som huvudämne i (minst) kandidatexamen vid Karlstads universitet, Örebro universitet, Södertörns högskola och Malmö högskola, medan man på Högskolan i Gävle på grund av närheten till lärosätena i Uppsala och Stockholm var tveksam till om man överhuvudtaget skulle få tillräckligt studentunderlag att ge genusvetenskap på C-nivå. Vid Växjö universitet var genusvetenskap inte inrättat som eget ämne, utan genusvetenskapliga kurser upp till och med 20 poäng gavs av ämnet juridik. Vid Högskolan i

¹⁴ Med längre kurser avses kurser om minst 20 poäng.

¹⁵ Detta gällde med reservation för att antalet sökande vissa terminer kunde vara för lågt för att alla kurserna skulle ges. Det fanns dock kapacitet och beredskap att ge kurserna.

Halmstad gavs en 20-poängskurs med genusinriktning av sektionen för Samhälle och beteendevetenskap.

Kortare genusinriktade kurser

Vid sidan av de "reguljära", allmänna A-D-kurserna gav genusvetenskapen oftast även fristående kurser om 5-20 poäng. Dessa var ofta inriktade mot ett speciellt tema inom genusvetenskapen, eller belyste ett annat ämnes innehåll ur genusperspektiv. Men även *utanför* ämnet genus/kvinnovetenskap förekom genusvetenskapliga kurser, både vid lärosäten med genusvetenskap inrättat som grundutbildning och vid lärosäten utan. Kurser med framträdande genusperspektiv gavs av ämnen som sociologi, filosofi, företagsekonomi, filmvetenskap, religionsvetenskap, medievetenskap, socialt arbete, psykologi, historia, företagsekonomi, pedagogik, litteraturvetenskap och teknovetenskap. De kortare genuskurserna utanför grundutbildningsämnet genusvetenskap omfattade i regel 5 poäng men ibland 10. De var ofta uppbyggda så att genusperspektivet kopplades till en specifik inriktning, exempelvis teknikens idéhistoria, eller applicerades inom ett specifikt ämne. Kurserna kunde ha titlar som *Pedagogik i ett genusperspektiv* eller *Genuspsykologi*. Men det fanns också ett antal kurser som tycktes mer allmänt genusvetenskapliga på så sätt att de inte var strikt kopplade till något speciellt ämne utan skulle kunna fungera som introduktionskurser i genusvetenskap. Sådana relativt allmänna introducerande kurser i genusperspektiv förekom vid några lärosäten där genusperspektiv inte var inrättat som eget ämne. I något fall förekom också att ett annat ämne än genusvetenskap gav en allmän, introducerande genusvetenskaplig kurs, samtidigt som genusvetenskap var inrättat som ämne och också gav introducerande genuskurser. Det var alltså i detta fall möjligt för studenter att vid ett och samma lärosäte läsa en kortare grundläggande genuskurs både inom ämnet genusvetenskap och inom ett annat ämne.

Skillnader inom ämnet genusvetenskap

Det fanns både skillnader och likheter när det gäller den genusvetenskap som fanns vid de olika lärosätena. En gemensam nämnare för genusvetenskapen vid samtliga lärosäten som ingick i studien var att den behandlade området konstruktion av kön och sexualitet. De skillnader som fanns gällde bland annat genusvetenskapens ämnesstatus och institutionella placering, antalet tillsvidareanställda inom ämnet, vetenskapsteoretiska utgångspunkter, bevarande respektive upplösande av traditionella ämneskategorier *inom ämnet* genusvetenskap, spännvidd över olika vetenskapsområden och ämnen samt integrering av olika genusvetenskapliga perspektiv och teman. Nedan behandlas ett urval av dessa skillnader.

Ämnets status

Vid några av lärosätena hade genusvetenskapen status som huvudämne i kandidatutbildning, samt ett par eller några tillsvidareanställningar knutna till ämnet. Till denna kategori hör lärosätena i Malmö, Karlstad, Södertörn och Örebro. Vid andra lärosäten har genusvetenskap inte status av huvudämne och det finns heller inga tillsvidareanställningar knutna till ämnet. Hit räknas lärosätena i Gävle och Växjö. I Växjö var genusvetenskap inte något eget ämne överhuvudtaget, men upp till och med 20 poäng långa, allmänna genuskurser gavs av ämnet juridik.

Mångvetenskap eller eget ämne?

Mellan olika lärosäten fanns skillnader i ämnesidentiteten på så sätt att man lade olika tonvikt vid genusvetenskap som eget ämne respektive bevarandet av de ämnen/sektorer/fakulteter som genusvetenskapens personal kom från. Graden av bevarande av olika ämneskategorier

inom ämnet genusvetenskap skiljde sig markant. Vid i synnerhet två av lärosätena var man tydlig med att man hade specialiserat sig på en samhällsvetenskaplig inriktning och/eller vissa ämnen. Vid ett annat lärosäte försökte man komma ifrån traditionellt ämnes/sektorsindelningar och betonade att man istället arbetade för att åstadkomma en gemensam ämnesidentitet. Vid detta lärosäte uttryckte sig ämnesföreträdaren på följande sätt:

Tidigare har vi sagt att vi är ett mångvetenskapligt ämne, men det fungerade inte så bra. Då stannade många mentalt ändå i sina gamla ämnestillhörigheter. Så nu har vi övergått till att säga att vi är metodpluralistiska istället. Vi håller på att skapa ett nytt ämne och behöver en gemensam ämnesidentitet.

Man ville skapa balans mellan samhällsvetenskap och humaniora, vilket avspeglades i rekryteringen av lärare.

Ämnets spännvidd

Vanligast bland lärosätena i studien var att genusvetenskapen i mycket hög grad konstituerades av personer och ämnesstoff från samhällsvetenskap och/eller humaniora. Men två av lärosätena hade även integrerat teknik i genusvetenskapen, och ett av dessa hade även naturvetenskapliga inslag. Båda dessa lärosäten tycktes därutöver sträva inte bara efter att integrera naturvetenskap och/eller teknik i genusvetenskapen, utan även efter att integrera ett genusperspektiv i teknik och naturvetenskap.

Spännvidd är ett positivt laddat ord, men det kan vara på sin plats att fråga om stor spännvidd självklart är en fördel? En fråga som berördes vid genusvetenskapens första nationella ämneskonferens i Malmö september 2002 var hur stor spridning ett ämne kan ha och ändå vara ett ämne.¹⁶ Här gällde det kanske snarast hur mycket ämnet genusvetenskap kunde variera från lärosäte till lärosäte. Men frågan kan också ställas om vilka *eventuella* nackdelar det kan finnas med att inom ett och samma lärosäte försöka täcka för mycket. Finns det risk att förlora något *på djupet* om man går *på bredden*? Och å andra sidan - finns det risk för att genusstudenterna vid ett lärosäte som borrar mycket djupt i något speciellt tema/ämne missar mer allmän genuskunskap som studenter vid andra lärosätens genusvetenskap får sig till livs?

Skillnad i vetenskapsteoretiska utgångspunkter

De vetenskapsteoretiska utgångspunkterna hos ämnesföreträdarna och övriga anställda vid genusvetenskapen vid olika lärosäten skiftar. Dels kan den vetenskapsteoretiska grundsynen naturligtvis variera mellan olika genusforskare vid samma lärosäte, men den kan också skifta lärosätessvis så att vissa vetenskapsteoretiska utgångspunkter dominerar vid vissa lärosäten men inte vid andra.

Två av lärosätena i studien uttryckte tydligare vetenskapsteoretisk profilering än de övriga. Vid det ena av dessa sade man sig vara "inspirerad av realismen" medan man vid det andra beskrev sig som "ganska postmoderna." Vilka vetenskapsteoretiska utgångspunkter som dominerar genusvetenskapen vid olika lärosäten kan sannolikt relateras till vilka ämnen ämnesföreträdaren och övriga genusforskare vid respektive lärosäte ursprungligen kommer ifrån, eftersom olika vetenskapsteoretiska inriktningar har olika stark förankring i olika ämnen.

På grundutbildningsnivå märktes stora skillnader gällande vilka problemområden och perspektiv som prioriterades vid å ena sidan det lärosäte där ämnet karaktäriserade sig i termer av realism och å andra sidan där det karaktäriserade sig i termer av postmodernism.

---

¹⁶ Gemzöe, Stolz och Åberg 2001.

Inriktningar inom genusvetenskapen

Genusvetenskapen vid de undersökta lärosätena framhöll i regel feministisk forskning och teori som ett centralt område. När det gäller queerteori, mansforskning och etnicitetsinriktad genusvetenskap tycktes det dock finnas relativt stora skillnader i hur mycket de olika lärosätena uppmärksammade respektive inriktning.

Queer - och sexualitetsperspektiv lyftes fram som viktiga fält av två relativt humaniorastarka lärosäten. Dessa arbetade också mycket aktivt med etnicitetsperspektiv, bland annat genom att integrera det i de "reguljära" genuskurserna. Vid ett tredje lärosäte hade man som policy att grundutbildningen på olika nivåer skulle integrera tre perspektiv: feministisk forskning, mansforskning samt queer. Etnicitetsperspektiv förekom här i en specialkurs.

Vid två av lärosätena omnämndes inte etnicitet och man tycktes heller inte ge queer någon mer framskjuten plats. Vid ett av dessa lärosäten mötte studenterna queerperspektiv först på B-nivå. Tre av lärosätena tycktes ha mer livaktigt mansforsknings/maskulinitetsperspektiv än de övriga.

Framträdande teman

Vilka teman undervisningen kretsade kring varierade mellan lärosätena, och kan förmodligen till viss del relateras till ämnesbakgrunden hos de anställda vid genusvetenskapen. Teman som kan utskiljas är bland andra följande:

* *Politik*. Vid två av lärosätena framhöll man genusundervisning speciellt inriktad på politik.

* *Globalisering och postkolonial teori* framhölls särskilt vid ett av lärosätena.

* *Klass*. Klassperspektiv betonades av samma lärosäte som framhöll globalisering och postkolonial teori.¹⁷

* *Media*. Två av lärosätena hade samarbete med media och kommunikationsvetenskap och gav undervisning som särskilt inriktad på kön och media.

* *Temat kropp* togs upp särskilt vid två av lärosätena. Vid ett av dessa fanns personal som hade disputerat inom områden kopplat till medicin och/eller naturvetenskap.

* *Juridiska och rättsvetenskapliga* aspekter ingick som tongivande ingredienser i genusvetenskapen vid ett av lärosätena.

* *Religion*. Religionsvetenskapliga inslag förekom i synnerhet vid två av lärosätena.

---

¹⁷ Det kan diskuteras huruvida inte klass snarare skulle klassas som en inriktning än som ett tema, på samma sätt som etnicitet här räknas som inriktning. Både klass och etnicitet ingår (liksom även t ex kön och sexuell läggning) i det alltmer populära begreppet *intersektionalitet*, men till skillnad från sexuell läggning och etnicitet som diskuterats livligt under senare år tycks inte problematiseringen av klass i nuläget ha en sådan framträdande plats (åtminstone inte i den genusvetenskapliga retoriken) att den skulle definieras som en egen inriktning inom genusvetenskapen. Det förtjänar dock att framhållas att detta är frågor som varierar över tid. Angående klass inom genusforskningen, se även Thurén 2003.

ANDRA ÄMNENS TOLKNINGAR AV GENUSPERSPEKTIV

Detta avsnitt handlar om genusperspektiv i andra ämnen än just genusvetenskap. Tonvikten ligger vid hur genusperspektiv uppfattas och hanteras i grundutbildningen. Det empiriska underlag som ligger till grund för avsnittet samlades in i en enkätstudie som pågick hösten 2001 - våren 2002. Enkäten riktade sig till ämnesföreträdare, studierektorer samt kurs- och programansvariga vid de olika ämnen som fanns vid lärosätena. I fokus står svaren på följande enkätfråga:¹⁸

Det finns ibland svårigheter med den gemensamma förståelsen av vad genusperspektiv är. För att undvika feltolkning av era svar vill vi därför gärna veta hur ni definierar vad genusperspektiv är för ert ämne.

Det empiriska materialet utgörs av samtliga svar rörande grundutbildningen där svarspersonerna uppgav att genusperspektiv förekom vid deras ämne, samt definierade vad detta perspektiv hade för innebörd för ämnet ifråga. Sammanlagt skickades 90 sådana definitioner in från en mängd olika ämnen och utbildningar.

Bland de beskrivningar av genusperspektiv som skickades in finns en stor andel som ter sig problematiska utifrån några utgångspunkter som är vanliga inom genusforskningen. En av dessa utgångspunkter är att ett genusperspektiv inte bör förväxlas med jämställdhetsarbete, en annan är att genusperspektiv inte enbart handlar om könsskillnad och en tredje är att genusperspektiv berör såväl män som kvinnor - inget kön är genusneutralt.

Cirka en fjärdedel av genusdefinitionerna kan betecknas som problematiska utifrån utgångspunkterna ovan, och faller in under en eller flera av följande grupper:

- genusperspektiv tolkas som jämställdhetsarbetet i stället för som ett inomvetenskapligt kunskapsområde
- genusperspektiv definieras på ett sätt som riktar in sig på skillnad mellan könen men utelämnar hur sociala faktorer bidrar till att konstruera skillnader
- genusperspektiv definieras så att det endast tycks ha med kvinnor att göra medan män framstår som kön/genusneutrala.

Ännu en skillnad mellan den förståelse av genusperspektiv som uttrycks i enkätsvaren och hur genusforskare ofta beskriver genusvetenskapens problemområde rör sexuell läggning och heteronormativitet. Många genusforskare påtalar vikten av att uppmärksamma inte bara konstruktion av kön utan även konstruktion av sexualitet. Sexuell läggning och heteronormativitet aktualiserades överhuvudtaget inte i de definitioner av genusperspektiv som skickades in från andra ämnen än genusvetenskap.

Genusperspektiv som jämställdhetsarbete

Jämställdhetsarbete och inomvetenskapliga genusperspektiv kan samverka exempelvis genom att kunskap framtagen inom genusforskning kan användas för jämställdhetsarbetet. Men trots möjligheten till samverkan finns ändå en rad skäl att skilja mellan jämställdhetsarbete och genusperspektiv.¹⁹ Till exempel skulle jämställdheten vid ett lärosäte kunna vara god med avseende på könsfördelning, tjänstetillsättningar, lönesättning med mera utan att undervisning eller forskning integrerat genusperspektiv. Men det omvända skulle också kunna förekomma; ämnesrelaterade genusperspektiv skulle kunna vara vältvecklade inom utbildning och forskning utan att jämställdheten på lärosätet som arbets- och studieplats skulle vara särskilt

¹⁸ Samtliga svar på denna fråga redovisas i bilaga II.

¹⁹ För diskussion kring detta tema se t ex Trojer 2000, Thurén 2000 och 2002, Bondestam 2003, Mark 2000, Jordanson & Lewander 2000, Wiklund 2001.

god. Även om både jämställdhet och genusforskning huvudsakligen fokuserar kön och könsrelationer handlar det om olika områden. Det förstnämnda berör arbetsplatsen/studiemiljön med avseende på exempelvis numerär könsbalans, sexuella trakasserier, rättvis fördelning av resurser, möjligheten till avancemang och rättvisa bedömningar av prestationer. Det andra området, det inomvetenskapliga, handlar bland annat om hur genusforskning integreras i olika ämnen. Men det är långt ifrån alla ämnen vid de studerade lärosätena som anser att genusforskning är relevant för det egna ämnet.²⁰

Vid somliga lärosäten har rektorer, studierektorer eller utbildningsansvariga skickat över frågor som berör utbildningen och forskningens *inhåll* till jämställdhetsansvariga och inte själva tyckt sig behöva besvara dem eller vidarebefordra dem till andra inom respektive ämne. Motiveringarna för att hantera frågan på detta sätt går ut på att genus inte är någon vetenskaplig angelägenhet utan ett ärende som jämställdhetsmyndigheten borde arbeta med. Även de ämnesföreträdare, studierektorer med flera som själva besvarat frågorna reducerar ibland genusperspektiv inom ämnet till rent jämställdhetsarbete.

Det går dock att se markanta skillnader mellan olika ämnen och sektorer beträffande denna tendens. Hos de stora ämnesgrupperna sociologi, historia, medie- och kommunikationsvetenskap, litteraturvetenskap samt olika språk förekommer i det empiriska materialet inga definitioner som reducerar genusperspektiv till jämställdhetsarbete. När jag här skriver "stora" ämnesgrupper syftar jag på ämnen som både är vanligt förekommande vid lärosätena som ingår i denna studie, och som lämnat minst fyra positiva svar angående genusperspektiv i grundutbildningen. Det bör påpekas att någon definition som reducerar genusperspektiv till jämställdhetsarbete inte heller har inkommit från de mindre vanligt förekommande ämnena antropologi, etnologi och arkeologi. Däremot kommer ofta den typen av svar från tekniska utbildningar. Tendenser att reducera genusperspektiv till arbets- och studiemiljörelaterade jämställdhetsfrågor finns också bland svaren lämnade från naturvetenskapliga utbildningar, lärarutbildningar, psykologi samt socialt arbete/social omsorgsvetenskap.

En direkt sammanblandning mellan jämställdhetsarbete och genusperspektiv blir tydlig i flera av de svar där de tekniska utbildningarna definierar vad ett genusperspektiv innebär för dem. I följande två exempel har man tagit fasta på den numerära könsobalansen:

Vi försöker att i möjligaste mån fördela våra gästföreläsare mellan könen.

Vi försöker rekrytera fler kvinnliga studenter till datautbildningarna, där de är klart underrepresenterade. Vid tjänstetillsättningar beaktas könstillhörighet.

Även ämnen och utbildningar inom lärarutbildningar och pedagogik lämnar definitioner som för tanken till jämställdhetsarbete:

Analysera män och kvinnors beteende i olika situationer och arbeta så att ena könet inte favoriseras eller missgynnas. Detta är viktigt vid t ex utbildning

Förmåga att förstå könsskillnader för att planera och genomföra undervisning i skolan, och bedöma elevers lärande, så att inget av könen missgynnas.

Naturligtvis kan det tyckas bra att man försöker se till att ingen missgynnas. Men definitioner som dem ovan säger inte så mycket om integreringen av genusforskning i själva ämnesstoffet.

---

²⁰ Se även Wiklund 2001.

I den typen av definitioner nämns ingenting som tyder på att de blivande lärarnas utbildning innefattar något om mer ämnesspecifika tillämpningar av genusteori, det vill säga om hur genusaspekter ska kunna integreras i det stoff lärarna så småningom ska undervisa på. Ingenting nämns heller om att de blivande lärarna skulle få någon träning i att kritiskt granska läromedel ur ett genusperspektiv. Genusperspektiv tycks här istället handla om att mer allmänt tillägna sig en pedagogik som tar hänsyn till skillnader mellan könen.

Ytterligare ett exempel, denna gång hämtat från ämnet psykologi får illustrera genusperspektiv tolkat i termer av jämställdhet:

De båda könen är lika representerade vad gäller personalsammansättningen och också vad gäller doktorander. Vår definition utgår från att inget av könen skall tillåtas förtrycka det andra. Både kvinnliga och manliga perspektiv och erfarenheter är viktiga och nödvändiga på en arbetsplats. (...) Ett annat sätt är att vi i experimentella studier oftast (i princip alltid) har lika många män som kvinnor och att vi noga analyserar såväl könslikheter som könsolikheter.

I resonemanget ovan tycks genusperspektiv snarare knutet till arbetsmiljö och jämställdhetsaspekter än till inomvetenskaplig genusteori. Utöver att kön är en variabel i experimentella studier framgår inte vad som skulle vara den inomvetenskapliga relevansen av genusperspektiv inom psykologiämnet.²¹

Genus exklusivt kopplat till kvinnor

I somliga av enkätsvaren kopplas genus till något som på ett eller annat sätt har med kvinnor att göra medan män och manligheter överhuvudtaget inte omnämns.²² En del av enkätsvaren som explicit aktualiserar kvinnor men utelämnar män kan i sin tur delas in i två kategorier:

1) Mannen uppfattas som kön/genusneutral

Vid vissa utbildningar resonerar man som att representation av kvinnor i någon form närmast med automatik skulle medföra genusperspektiv. Som argument för att utbildningen innehåller genusperspektiv kan man till exempel ta upp att en del av kurslitteraturen är skriven av kvinnor eller att studenter valt att göra arbeten som på något sätt anknyter till sådant någon kvinna gjort. I dessa svar tycks enbart kvinnor ha genus medan män, mäns villkor, mäns göranden och skapanden står för det normala, det genusbefriade, det som är irrelevant ur genussynpunkt. Överlag nämns inte män, manliga författare, manligt ledarskap etcetera i samband med genusperspektiv på samma sätt som sådant som kopplas till kvinnor omnämns. Definitioner som explicit genusifierar enbart kvinnor kan se ut som de i två exemplen nedan, båda inskickade från ekonomiska institutioner:

Genderperspektiv, dvs. fenomen sedda med/från kvinnliga ögon. Det handlar också om roller som är oberoende av kön utan är kompetensrelaterade.

T.ex. kvinnligt ledarskap

Den exklusiva genusifieringen av kvinnor kan ses mot bakgrund av en övergripande norm där mannen står för det mänskliga medan kvinnan står för det avvikande, särarten, särintresset.²³

---

²¹ Jfr Magnusson 2002 och 2003 som har en kritisk hållning gentemot psykologiämnets tendenser till essentialiserande genustolkningar och bristande integrering av genusperspektiv, men som också ger positiva exempel på vad genusperspektiv kan innebära för ämnet.

²² Jfr Trojer et al 2000. Här undersöker Trojer et al hur genusperspektiv uppfattas och kommer till uttryck i forskningsansökningar: "Att sätta likhetstecken mellan genus och kvinnor förekommer i ett flertal ansökningar", s 21.

Denna manliga normering medför paradoxen att mannen är både allestädes närvarande och samtidigt osynlig. Han representerar det könsneutrala allmänmänskliga men blir osynlig som könsvarelse. Kvinnor däremot, och sådant som associeras till kvinnor, kan just på grund av att det uteslutits paradoxalt nog bli extra synligt därför att det avviker från normen för det allmänmänskliga. "Det kvinnliga" blir någonting onormalt som kräver särbehandling, till exempel i form av *kvinnohistoria* eller särskilda kurser i *kvinnolitteratur*.

Kurser i exempelvis manshistoria eller manspolitik är desto mer frånvarande - detta trots att en stor del av mainstreamundervisningen i bland annat historia och statsvetenskap handlar om mäns göranden och teorier.²⁴ Och medan manliga skönlitterära författare ofta framstår som kön/genusneutrala kan man till exempel formulera sig på följande sätt när det gäller kvinnor:

(...) vi brukar ha med någon eller några kvinnliga författare, dessutom någon bok med "kvinnlig vinkling", vilket då kan föranleda diskussioner med någon form av genusperspektiv (...)²⁵

De flesta lärosäten använder dock termerna "kön/genus" istället för "kvinno-", men i de inskickade definitionerna nämns aldrig män och manlighet som enda könskategori explicit kopplade till genus på samma sätt som kvinnor och kvinnlighet omnämns.

Ibland framstår det som om själva förutsättningen för att man ska kunna tillämpa ett genusperspektiv är att det finns kvinnor att fokusera. Att män också kan vara föremål för genusstudier verkar inte alltid ingå i förståelsen av genusperspektiv. Till exempel skriver man i ett av enkätsvaren:

Traditionen i Konstvetenskapen har ju längre varit att ensidigt se de manliga konstnärernas och arkitekternas verk som "konsten". Och kurslitteraturen har länge varit författad av enbart män. (...) Eftersom kunskaperna om kvinnliga konstnärer/arkitekter är mycket litet vad gäller äldre tider brukar genusperspektivet först bli aktuellt i kursdelarna från renässansen och framåt i denna (...) kurs.

Även om början av enkätsvaret påtalar att den konstvetenskapliga traditionen är mansdominerad, tycks det manliga på något sätt ändå glida ur definitionen och komma att framstå som genusneutralt. Det verkar inte ses som relevant att belysa de manliga/könsneutrala konstnärerna ur ett genusperspektiv. I samma exempel tar man också upp att en del studenter väljer att skriva fördjupningsarbeten om kvinnliga konstnärer, men man går inte in på vilket sätt genusperspektiv aktualiseras i dessa arbeten, som om studiet av konstnärer automatiskt skulle medföra ett genusperspektiv så fort konstnärerna inte var män.

---

²³ Ett flertal feministiska forskare har beskrivit den samhällsliga manliga normeringen. Se t ex Hirdman 1992, Edwards 2002, Wendt-Höjer & Aase 1996, Nicholson (red) 1997.

²⁴ Se t ex Wendt-Höjer & Aase 1996 när det gäller statsvetenskap, samt Hirdman 1992 när det gäller historia.

²⁵ Detta exempel skulle också kunna passa in under den följande kategorin, alltså den kategorin av definitioner som kan ses som brott mot manlig norm. Det utgör ändå ett mycket tydligt exempel på hur just kvinnor "genusifieras", medan män och manligheter lyser med sin frånvaro.

2) Brott mot manlig normering

I vissa utbildningssammanhang relateras genus explicit till kvinnor, men i en sådan kontext att det inte rimligen bör tolkas som tecken på en bristande medvetenhet om att även män "har genus". Till exempel kan en kurs i kvinnohistoria presenteras på följande sätt:

Kursen vänder sig till dig som är intresserad av kvinnohistoria. Den kommer att behandla; kvinnornas ställning och levnadsvillkor i Sverige med betoning på 1900-talet. Undervisningen omfattar både en empirisk del om kvinnors livsvillkor inom såväl familj som samhälle och en teoretisk del där det maktförhållande som historiskt, kulturellt och socialt definierat kvinnornas status diskuteras.²⁶

Att speciella kurser i till exempel kvinnohistoria förekommer, eller att man i skrivningar från sådana kurser lyfter fram det som kopplas till kvinnor bör rimligtvis inte tolkas som tecken på bristande genusmedvetenhet. I dessa sammanhang bör det exklusiva och explicita framlyftandet av kvinnor istället sannolikt relateras till att kvinnor, kvinnors villkor, kvinnors skapande etcetera ofta utelämnats eller osynliggjorts inom ramen för respektive ämnes kanon och ordinarie tradition. Genom kurser som fokuserar exempelvis kvinnosyn, kvinnors verk och villkor önskar man synliggöra något som tidigare varit dolt eller setts som ointressant. Definitioner och kursbeskrivningar av den här typen förekommer exempelvis inom historia, litteraturvetenskap och religionsvetenskap.

Synliggörandets paradox

De båda kategorierna kan ses i belysning av ett av feminismens klassiska problem: Hur ska man lyckas med konststycket att å ena sidan synliggöra kvinnors underordning men å andra sidan undvika att synliggörandet reproducerar essentialiserande föreställningar om kön och därigenom ytterligare bidra till den sociala konstruktionen av olikhet? Hur ska man synliggöra den manliga normeringen utan att det som relateras till kvinnor framstår som avvikande och ett särintresse?²⁷

Uppenbart är att några ämnen vid en del lärosäten har uppfattat att genus är sådant som har något med kvinnor att göra, men att man gör kopplingen mellan kvinnor och genus på ett helt annat sätt än vad genusforskare vanligtvis gör. Kvinnorna blir de annorlunda, de som "har genus", de som ser saker ur ett särskilt perspektiv eller med särskilda ögon, medan männens ögon inte tycks bära präglet av någon genusrelaterad särskildhet som motiverar speciella studier eller kurser.

Genusperspektiv som kvinnorepresentation

Som jag nämnde ovan, tycks man vid en del utbildningar utgå ifrån att representation av kvinnor i någon form (t ex kvinnliga lärare, kvinnliga studenter, kvinnliga kurslitteraturförfattare eller studieobjekt) närmast automatiskt skulle medföra ett genusperspektiv, och utöver detta ger man ingen definition av vad genusperspektiv innebär för ämnet/utbildningen ifråga. Som argument för att utbildningen innehåller genusperspektiv kan man till exempel ge svaret att man försöker rekrytera fler kvinnliga studenter eller att man utbildar för kvinnodominerade yrken:

---

²⁶ Beskrivningen är hämtad från hemsidan för ett av de lärosäten som ingick i studien.

²⁷ Detta problem har på ett inflytelserikt sätt diskuterats av historikern Joan W Scott, som bland mycket annat behandlar paradoxer och feminism. Se t ex Scott 1988 och 1993.

/Vi/utbildar personal till ledningsuppgifter inom äldre- och handikappomsorg, samt socialpedagogiskt arbete. Med andra ord till kvinnodominerande yrken, detta medför att de flesta delkurserna har större eller mindre inslag mot genusperspektivet.

Exemplet ovan är hämtat från en utbildning inom socialt arbete/social omsorgssektorn. Det ligger nära till hands här att anta att man här tänker sig att kvinnor i större utsträckning än män är intresserade av jämställdhetsfrågor – men är det samma sak som ett inomvetenskapligt, ämnesspecifikt genusperspektiv? Att förekomsten av genusperspektiv enbart definieras genom kopplingen till kvinnor är problematiskt bland annat eftersom det inte finns någon som helst garanti för att kvinnor enbart på grund av sin könstillhörighet skulle besitta kunskaper i genusteori.

Man tycks alltså i en del fall utgå från att förekomst av kvinnor, samt kvinnodominans implicerar genusperspektiv. Men det är intressant att notera är att en närmast motsatt situation, det vill säga jämn könsfördelning, också har anförts som orsak till att genusperspektiv förekommer. En utbildning inom design skriver:

Könen är i regel inom detta ämnesområde ganska jämt fördelade varför en dylik diskussion sällan behöver "lyftas ut" som ett separat "perspektiv" utan finns närvarande bland övriga möjliga perspektiv på ämnesområdet.

Både jämn könsfördelning och bristen på jämn könsfördelning (kvinnodominans) kan alltså anges som argument för att det förekommer genusperspektiv.

Genusperspektiv som könsskillnad

Skillnad mellan kön kan förstås på olika sätt. En central distinktion kan göras mellan 1) att undersöka hur skillnader mellan kön och skillnader i könens villkor konstrueras, vilket är ett av genusvetenskapens centrala studieområden, och 2) att utgå från sociala och psykologiska könsskillnader som någon sorts "naturliga" eller medfödda egenskaper.²⁸

Ungefär var tionde inskickad genusdefinition fokuserar eller lyfter fram könsskillnader på ett sätt som snarare tycks överensstämma med den senare kategorin än den första. Här följer några exempel, samt kommentarer till varför definitionerna kan uppfattas som problematiska. Första fallet kommer från ämneskategorin *Kulturgeografi/utbildningar med både geografi och kultur som framträdande teman*:

Inom ämnesområdet (...) gör vi en extensiv tolkning av begreppet "genus" och inkluderar i det frågor som har med könsskillnader, sexualitet och mänsklig reproduktion att göra.

---

²⁸ Jfr Wahl, Anna, 1996. I artikeln "Molnet" i *Kvinnovetenskaplig tidskrift* lyfter Wahl fram vikten av att skilja på villkor och väsen.

Sexualitet nämns här i samma mening som könsskillnader och mänsklig reproduktion, men det görs inga kopplingar till social konstruktion. Detta föranleder frågor som: handlar genusperspektivet här övervägande om social konstruktion eller övervägande om biologi utan aspekter av social konstruktion? Och om det handlar om biologi i den bemärkelsen - hur stämmer det överens med den innebörd begreppet genus vanligen brukar ha, det vill säga en innebörd som är kopplade till de sociala och kulturella aspekterna av kön? Exemplet ovan lämnar öppet för läsningen att den "extensiva" tolkningen man här uppger sig ha lika gärna kan knyta an till en biologisk-reduktionistisk genusförståelse som till en socialkonstruktivistisk.

Ett andra exempel kommer från en naturvetenskaplig institution som bland annat ger utbildningar som ingår i lärarprogram. Genusperspektiv definieras som:

Könsspecifika skillnader inom ramen för ett ämnesstoff (...) I den bemärkelsen att rent fysiologiska genusbundna skillnader utgör integrerade moment i kursstoffet (...)

I detta exempel talas det om "rent fysiologiskt genusbundna skillnader" vilket ur ett genusvetenskapligt perspektiv ter sig problematiskt på flera sätt. Bland genusforskare finns ofta en skepticism mot utsagor om det "rent fysiologiska", det "rent naturliga" därför att det som uppfattats som "ren natur", (t ex ren biologi eller fysiologi) många gånger visat sig socialt konstruerat utifrån normerande föreställningar.²⁹ Därutöver kan uttrycket "rent fysiologiskt genusbundna skillnader" ses som en form av anomali eftersom begreppet genus skapades bland annat för att markera avstånd mot biologisk reduktionism och för att lyfta fram det som formas socialt.³⁰

Många av de skillnadsinriktade definitionerna är problematiska också för att de inte uppmärksammar att genusperspektiv även kan handla om att visa på *likheter* mellan könen och om att *dekonstruera* diskursivt konstruerade skillnader mellan kvinnligt och manligt. Istället för att beskriva diskursivt konstruerade skillnader mellan könen som ett område som undervisningen kan problematisera tycks man ta skillnaderna för givna. Med andra ord, dessa definitioner kan ses som exempel på ett av de centrala problem genusvetenskapen studerar, nämligen: hur konstrueras skillnader mellan kön? Den förståelse av genusperspektiv många av de skillnadsinriktade definitionerna ger uttryck för tycks snarare utgöra en del av problemet än av problemets lösning, vilket kan antas strida mot de intentioner som ligger bakom att olika ämnen och lärosäten åläggs eller uppmuntras att integrera genusperspektiv.

Då genusperspektiv i vissa kurser definieras enbart i termer av skillnad mellan könen utan att samtidigt inkludera likhet eller relatera till socialt konstruerade aspekter av kön kan man inte utesluta att undervisningen befäster stereotypa bilder av kvinnor och män. Genusdefinitioner som ger anledning till den typen av farhågor kommer till exempel från de naturvetenskapliga och tekniska utbildningarna samt i kurser relaterade till lärarutbildningar.

I vissa fall går det av dessa definitioner att utläsa inte bara *att* man ser skillnad som centralt, utan även hur man tänker sig att denna skillnad ser ut. I en del exempel från tekniska utbildningar konstrueras kvinnan som mer intresserad av "helhetstänkande", mer inriktad mot "det mjuka" och i behov av en annan pedagogik än män. Vid en tekniskt inriktad utbildning definierar man till exempel genusperspektiv på följande sätt:

---

²⁹ Det finns en stor mängd genusinriktad litteratur som tar upp detta tema, se t ex Fausto-Sterling 1992, Lindén och Milles 1995, Björk 1996, Ahrrenius 2000, Ekman et al 2002.

³⁰ Jfr t ex hur genus definieras i Thurén & pfunder Nihlén (2000) s 5 samt resonemangen om och definitioner av genus i Gothlin 2000 och Gemzöe 2002.

Att den tekniska utbildningen läggs upp på ett sådant sätt att den upplevs som intressant och meningsfull för båda könen. Särskilt handlar detta om att kvinnor, mer än män, efterfrågar ett helhetsperspektiv - dels på tekniken som sådan, dels (och framförallt) på teknikens roll i ett mänskligt och samhälleligt perspektiv."

Den bild av kön som konstrueras i flera av svaren från tekniska utbildningar stämmer väl överens med traditionella könsroller: män är mer än kvinnor intresserade av de "hårda" tekniska kärnområdena, medan kvinnor dras till de "mjukare" områdena och efterfrågar ett helhetsperspektiv där "de mänskliga" aspekterna finns med.

Här kan det vara intressant att reflektera över *om* - och i så fall i vilken utsträckning - uppfattningarna om av könenas olikheter medför en förbättrad undervisning för kvinnliga studenter inom de tekniska och naturvetenskapliga utbildningarna, och i vilken utsträckning uppfattningarna bidrar till att befästa stereotypa föreställningar om kvinnor - samt i vilken utsträckning dessa båda alternativ står i motsats till varandra.³¹

Resonemangen från en del tekniska ämnen kan ses som illustrationer till Yvonne Hirdmans diskussion om internsegregering. Hirdman påpekar att då kvinnor väl kommer in på ett område uppstår en ny segregering *inom* själva området.³² När kvinnor börjar bli mer frekventa inom tekniska utbildningar förväntas de vara mer intresserade av teknikens "mjukare" sidor och tycks inte på samma sätt som män ha självklar hemortsrätt i teknikens "hårda kärna." Genusperspektivet tycks inte heller ha hittat in till de tekniska och naturvetenskapliga ämnena "hårda kärnor", utan kopplas i stor utsträckning till jämställdhetsfrågor och könsspecifik pedagogik.

Ett område där det kan ses som av särskilt intresse att undervisning inte bidrar till reproduktion av stereotypa föreställningar om kön är lärar- och pedagogikutbildningarna. Cirka hälften av definitionerna från kurser inom området handlar om könsskillnad utan att relatera till socialt konstruerade aspekter av kön. De lämnar därmed öppet för tolkningen att skillnaderna mellan flickor och pojkar, kvinnor och män förstås som naturgivna och oföränderliga. I dessa exempel lyser de inomvetenskapliga tillämpningarna med sin frånvaro, möjligen med undantag för pedagogiska aspekter i bemärkelsen "hur tar vi hänsyn till könsskillnaderna så att vi på bästa sätt lär ut till manliga respektive kvinnliga studenter/elever"? Däremot nämner de ingenting som tyder på att man inom dessa kurser tar upp hur genusperspektiv ska kunna appliceras på läromedel eller på de ämnesstoff de blivande lärarna kommer att undervisa på.

Vilka konsekvenser kommer denna brist på inomvetenskapligt genusperspektiv att få då de blivande lärarna i sin tur ska förmedla sitt ämnesstoff till barn och ungdomar i skolan? Vilken syn på kön kommer att föras vidare? Här finns en fråga för vidare studier; att undersöka vilken kunskap om genus blivande och nyexaminerade lärare får respektive har fått i sin utbildning, och vilken genuskunskap samt syn på kön de i sin tur vidareförmedlar till eleverna.³³

Ämnesmässiga skillnader i förhållande till genusperspektiv

Förutsättningarna för att anlägga ett genusperspektiv skiftar mellan olika vetenskapsområden. I en studie genomförd vid Umeå universitet kom man fram till att kunskapen om genusforskning skilde sig markant mellan olika ämnen:

---

³¹ Jfr Marks resonemang om könsmedveten undervisning och könstänkandet i undervisningen, i Marks 2000.

³² Hirdman 1990.

³³ Se även Hedlin 2004.

Marie rapporterar att det inom vissa ämnen finns stor respekt för genusforskningens kunskapsfält. Forskarna inom dessa ämnen vet att det finns litteratur att ta ställning till, kongresser att åka på, tidsskrifter att hålla sig à jour med, osv. och tycker därför att det är förmätet att kalla sig genusforskare om de inte känner sig väl inlästa. Vid motsatt pol ligger ämnen där det knappast funnits någon genusforskning alls och därför inte heller någon större medvetenhet om att det är ett kunskapsfält. Inom sådana ämnen känner sig många berättigade att kalla sig genusforskare utifrån vad vi andra på fältet ser som magra kunskaper.³⁴

Även i det empiriska materialet som jag samlat in i samband med denna studie märks stora skillnader i vad respondenterna bedömer kan ingå i ett genusperspektiv. Dessa skillnader hänger sannolikt hänger samman med den bakgrundskunskap respondenterna besitter (eller inte besitter) när det gäller genusforskning. Somliga, som uppger att de inte har genusperspektiv förankrat i någon enda kursplan, någon enda litteraturlista eller något enda studentarbete, kan ändå hävda att genusperspektiv finns och motivera detta med att kvinnor på ett eller annat sätt har med utbildningen att göra, eller med att man ser till skillnaden mellan könen. Andra däremot skickar in definitioner av genusperspektiv som i hög utsträckning stämmer med hur genusforskare själva brukar beskriva sitt kunskapsområde. Då det gäller dessa olika typer av svar märks markanta skillnader mellan olika ämnesområden.

I Thuréns och Pfrunder Nihlén's rapport nämns vissa ämnen som haft stor betydelse för genusforskningens framväxt: historia, litteraturvetenskap, sociologi, filosofi, etnologi och socialantropologi.³⁵ I stort sett bekräftar min undersökning den bild som tidigare studier gett av genusperspektivets integrering inom olika områden. Utifrån de databassökningar jag genomfört samt de enkätsvar som skickats in tycks genusperspektiv förhållandevis välutvecklat inom humaniora och samhällsvetenskap jämfört med situationen inom naturvetenskap, teknik och medicin. Ett par ämnen som inte omnämns i Thuréns och Pfrunder Nihlén's uppräkningslista men som ändå i relativt hög utsträckning tycks ta upp genusaspekter på ett inomvetenskapligt sätt är medie- och kommunikationsvetenskap samt religionsvetenskap. För båda dessa ämnen har en relativt hög andel kurser som aktualiserar genus kunnat identifieras via databassökningar.³⁶ Och i de definitioner som dessa ämnen skickat in tolkas genusperspektiv som en inomvetenskaplig angelägenhet med tydliga ämnesspecifika implikationer.

Som framgått tidigare tenderar de olika ämnena att tolka genusperspektiv på vitt skilda sätt. Medan genus tolkat i termer av jämställdhet (till exempel numerära aspekter) eller könsskillnad är relativt vanligt förekommande inom naturvetenskap, tekniska utbildningar samt kurser inom pedagogik och/eller lärarutbildningar lyser den sortens tolkningar med sin frånvaro till exempel i ämnena litteraturvetenskap, sociologi och historia³⁷. De sistnämnda är också ämnen som utöver att själva i jämförelsevis stor utsträckning tycks ha integrerat genusperspektiv också ofta förekommer som inslag, moment eller perspektiv i de kurser som ges av ämnet genusvetenskap.

Det verkar rimligt att anta att vissa ämnen i nuläget är mer "genusvetenskapliga" än andra därför att genusforskningen inom dessa ämnen varit och/eller är särskilt livaktig, och att det i praktiken ser ut så att grundutbildningsämnet genusvetenskap ofta konstitueras av inslag och personer från dessa ämnen.

³⁴ Thurén, B-M & Pfrunder-Nihlén, M *Inventering av forskning med genusperspektiv vid Umeå universitet*. Rapportserie Nr 10, Kvinnovetenskapligt Forum. Umeå universitet, 2000

³⁵ Thurén et al, 2000.

³⁶ Se bilaga III.

³⁷ Här omnämns inte ämnen som lämnat färre än fyra svar, även om en hel del av dessa ämnen, t ex etnologi, sannolikt skulle passa in.

Andra ämnen ter sig desto mindre "genusvetenskapliga". Inslag från dessa ämnen ingår sällan i genusvetenskaplig grundutbildning, och de tycks inte själva heller i någon större omfattning arbeta med ämnesspecifika inomvetenskapliga eller metavetenskapliga genusperspektiv. Sådana ämnen återfinns till exempel inom de tekniska och naturvetenskapliga sektorerna. För dessa sektorer har enbart ett fåtal svar inkommit där genusperspektiv behandlas på ett inomvetenskapligt sätt. Då det gäller naturvetenskaplig forskning har det inkommit enkätsvar som gör gällande att naturvetenskap inte "har med genus att göra" etcetera. Och då det gäller den naturvetenskapliga grundutbildningen framgår det av enkätsvaren att förekomsten av genusperspektiv i stor utsträckning tycks vara avhängigt av om kurserna ingår i någon lärarutbildning. Frikopplat från lärarutbildningarna tycks det inte finnas särskilt mycket utrymme för genusperspektiv inom naturvetenskapliga grundkurser.

Ett par naturvetenskapliga utbildningar som lämnat positiva enkätsvar har helt avstått från att definiera vad genusperspektiv innebär för dem. Detta är ovanligt i jämförelse med hur övriga ämnesgrupper besvarat enkäten, och skulle kunna ses som ett tecken på att det upplevs som problematiskt att överhuvudtaget operationalisera genusaspekter inom naturvetenskapliga ämnen.

När det gäller enkätsvaren från de tekniska utbildningarna är det vanligt att genusperspektiv tolkas i termer av jämställdhet på arbetsplatsen/studiemiljön och/eller i termer av skillnad mellan kvinnor och män. Men bland enkätsvaren från den tekniska sektorn finns det ett par exempel som radikalt avviker från detta, och som visar vad ett mer inomvetenskapligt genusperspektiv kopplat till teknik kan innebära. Ett av dessa exempel återges här:

Den genusforskning som sker inom teknikvetenskap har kommit att fokusera på områdenas grundläggande kunskapsfrågor och på teori- och metodutveckling. Teknikvetenskap karaktäriseras av klassificeringar, standardiseringar och formaliseringar, som man är överens om. Genusforskningen är starkt engagerad i att studera denna bas och utveckla nya sätt att närma sig kunskapsproduktionens kärna, för att stärka vetenskapens förmåga till förändring. Genusforskning inom teknikvetenskap har gjort en insats genom att visa på vilka förståelser av kunskap, vetenskap och teknik som dominerar och som får verklighetsskapande konsekvenser. Internationell genusforskning inom teknik ger bland annat kunskapsunderlag för olika ställningstaganden i ett alltmer forsknings- och teknikberoende samhälle. Denna forskning handlar därmed inte längre om att enbart lägga till kvinnors perspektiv, erfarenheter och behov.

Det går alltså att se stora skillnader i hur olika ämnesgrupper hanterar genusperspektiv. Medan definitionerna från till exempel tekniska och naturvetenskapliga ämnen ofta hamnar ganska långt ifrån hur genusforskare själva beskriver genus, ligger flera ämnen inom humaniora och samhällsvetenskap desto närmare. Vissa grundutbildningsämnen har skickat in definitioner av genusperspektiv som i mycket stor utsträckning liknar den genusförståelse som uttrycks inom själva ämnet genusvetenskap. Det handlar om ämnen som historia, sociologi, medie- och kommunikationsvetenskap, svenska, litteraturvetenskap, religionsvetenskap och etnologi. I definitionerna från dessa ämnen lyfter man fram könets sociala och kulturella aspekter. Det finns dock en väsentlig skillnad mellan de genusperspektiv som uttrycks i dessa definitioner och hur själva *ämnet* genusvetenskap ofta beskriver sig till exempel i kurs- och ämnespresentationer på sina hemsidor. Den skillnaden ligger i att genusvetenskapen ofta omnämner inte bara konstruktion av kön utan även

konstruktion av sexualitet/sexualitetsaspekter/sexuell läggning. Genusvetenskapen studerar inte bara på relationerna *mellan* könskategorierna, utan också *inom* könskategorierna, samt problematiserar ibland själva kategorierna som sådana. Inget av de övriga ämnena har nämnt queerperspektiv eller sexuell läggning, och generellt lyser sexualitetsperspektiv med sin frånvaro.³⁸

I många av definitionerna tycks man förhålla sig till att det finns två köns kategorier - kvinnor och män - som ett mer oproblematiserat faktum. Men inslag av bland annat queerteori i genusvetenskapen gör att kategorierna kvinnor och män inte längre alltid framstår som lika oskyldigt självklara och allenarådande.³⁹

Attityder till genusperspektiv

De flesta enkätsvaren har varit positivt hållna oavsett om man uppger att man har genusperspektiv eller inte. De flesta av de svar som är negativa i den bemärkelse att man inte har genusperspektiv uttrycker inte någon negativ inställning till genusperspektiv *per se*. I några fall beklagar man att man inte kunnat integrera genus, man funderar kring vad perspektivet skulle kunna innebära för det egna ämnet och efterlyser exempel på hur andra lärosäten arbetar med genusperspektiv. Den typen av respons kommer bland annat från tekniska och naturvetenskapliga utbildningar.

En del enkätsvar har dock varit av närmast aggressiv eller ironisk karaktär. De som svarat har skrivit att de inte anser att genusperspektiv är relevant för det egna ämnet, och de har tagit tillfället i akt att ge eftertryck åt sin åsikt. Den typen av svar kommer nästan uteslutande från tekniska och naturvetenskapliga ämnen. Ett sätt att markera motstånd mot genusperspektiv är till exempel att besvara frågan om forskningen innehåller genusperspektiv med ett stort NEJ följt av en mängd utropstecken. Somliga har också lagt till någon rad som går ut på att tydliggöra hur irrelevant genusperspektivet är för ämnet i fråga. På frågan "innehåller din forskning genusperspektiv" kan man till exempel svara: "nej, naturligtvis inte. Naturvetenskap har inget med genus att göra."

I något fall har man tagit sig tid att besvara en hel enkät på ett ironiskt sätt, nedan återges delar av enkäten med svaren markerade i fetstil:⁴⁰

Vilket ämne, program eller institution svarar Du för? Matematik och Datavetenskapligt program

1. Finns det vid ert lärosäte, vid just ert ämne, genusperspektiv när det gäller utbildning och/eller forskning?

Absolut. Det finns i varenda matematikkurs som jag håller.

---

³⁸ Klass och etnicitet omnämns däremot i en del av definitionerna, men det hör inte heller till vanligheterna att dessa kategorier explicit tas upp. För definitionerna, se bilaga II.

³⁹ I många ämnen medför poststrukturella influenser ett uppmärksammande av att begrepp och kategorier generellt har karaktären av konstruktioner. Inom genusvetenskap fokuseras dock i synnerhet konstruktionsaspekter av kategorier med anknytning till kön och sexuell läggning. Inte bara språkliga begrepps- och kategorikonstruktioner uppmärksammas, utan även hur villkor, föreställningar, strukturer och subjekt konstruerar identiteter med anknytning till kön och sexuell läggning och hur detta avspeglas bl a i olika iscensättningar, kroppsliga praktiker och direkt konstruktion av kroppen (t ex genom träning, bantning eller kirurgiska ingrepp.)

⁴⁰ Då enkäten är besvarad på ett uppenbart ironiskt sätt har jag inte inkluderat den genusdefinition som här lämnas bland de övriga, utan denna genusdefinition redovisas endast på detta sätt.

Om svaret är ja, var vänlig besvara nedanstående fem frågor:

2. Det finns ibland svårigheter med den gemensamma förståelsen av vad genusperspektiv är. För att undvika feltolkning av era svar vill vi därför gärna veta hur ni definierar vad genusperspektiv är för ert ämne:

Det som är kvinnligt och det som är manligt.

3. I vilka av era program och kurser finns ett genusperspektiv?

I princip alla.

4. I vilka av era befintliga kursplaner och programbeskrivningar tas genusperspektivet upp?

Ordet genus finns kanske inte angivet i våra kursplaner, men alla som går här vet om att det genusperspektivet är inbakat i princip allt som tas upp. Om man t ex försöker att prata om analytiska funktioner i frånvaro av ett genusperspektiv, blir man knappast tagen på allvar i min bransch.

5. Vid vilka av era program och kurser finns obligatorisk kurslitteratur med genusanknytning?

Analys i en variabel, Analys i flera variabler, Algebra1, Linjär algebra, Diskret matematik, Analytiska funktioner, Algebra2, Mått och Integrationsteori osv. Jag har ändå inte tagit med alla datavetenskapskurser som vi tvingar i våra studenter.

6. Finns det vid ert ämne exempel på nyligen avslutade eller pågående avhandlingsarbeten och/eller uppsatser på B, C och D-nivå där ett genusperspektiv ingår? Vilka är arbetenas/uppsatsernas titlar och författare?

Tyvärr inte. Vår utbildning är ung och det finns inga exjobb gjorda ännu så länge. Jag återkommer när läget har ändrat sig."

I en jämförelse mellan hur olika ämnesområden besvarat enkäten, tyder svaren från tekniskt- och naturvetenskapligt inriktade utbildningar på att inomvetenskapliga genusperspektiv relativt sällan uppfattas som relevanta inom dessa områden. Vid dessa ämnen tycks man i många fall sakna kunskap om vad perspektivet skulle kunna innebära och om att det finns motsvarande utbildningar/ämnen vid andra lärosäten som redan arbetar med genusperspektiv. Eftersom man saknar kunskap tycks man inte heller ta genusperspektiv på allvar som inomvetenskaplig angelägenhet, tvärtom tycks genusperspektiv ibland uppfattas som något närmast löjeväckande som det är berättigat att ironisera över.

Avslutande reflektioner

Genusvetenskapen kan karaktäriseras som en tvärvetenskaplig hybridvetenskap med metavetenskapliga inslag. Dels är genusvetenskapen en hybrid mellan olika ämnen, och dels är den en hybrid mellan att både vara ett framväxande eget ämne och ett perspektiv inom andra ämnen. Många av de situationer som genusvetenskapen möter är gemensam för en rad

andra ämnen, till exempel att ämnet har ett metaperspektiv på andra ämnen. Och med tvärvetenskapliga och relativt nya ämnen delar genusvetenskapen situationen att vara föremål för mer eller mindre laddade gränsdragningsdiskussioner. Det finns dock en aspekt som skiljer genusvetenskapen från de flesta andra ämnen, och det är krav på genusperspektivets integrering. Sådana krav kan till exempel komma till uttryck genom att anslagsgivande organ begär att forskningsansökningar ska redovisa hur genusperspektiv ska tillämpas, eller att lärosäten tar policybeslut enligt vilka olika utbildningar och ämnen mer eller mindre åläggs att integrera genus.

När det gäller jämställdhetsarbete har det påpekats att oseriösa och/eller okunniga aktörer ges utrymme att i jämställdhetens namn sprida essentialistiska budskap om kvinnlig och manlig särart⁴¹ Frågan är om det inte finns risk för en liknande situation när det gäller genusperspektiv?

Denna fråga handlar också om hur man ser på genusvetenskap/genusforskning som kunskapsområde. Det finns en diskrepans mellan vad många genusforskare menar ingår i ett inomvetenskapligt genusperspektiv och hur genusperspektiv uppfattas i olika ämnen och utbildningar. Medan genusforskare menar att genus implicerar en viss form av teoretisering, vars bas utgörs av teorier om de sociala och diskursiva aspekterna av hur köns- och sexualitetskategorierna konstrueras, uppfattas genus utanför själva genusforskningsfältet i stor utsträckning som jämställdhetsarbete eller som könsskillnad.

Många av enkätsvaren tyder på att respondenterna saknar kunskap om utvecklingen inom det genusteoretiska forskningsfältet. Genusperspektiv definieras reduktionistiskt som något som på ett eller annat sätt har exklusivt med kvinnor att göra och/eller som olikhet mellan könen. Denna reduktionistiska genusförståelse integrerar man på olika sätt i utbildningen. Kombinationen av krav/tryck på att integrera genusperspektiv och avsaknad av elementär kunskap om genusteori förefaller inte särskilt lyckad, i synnerhet inte med tanke på att det finns en utbredd samhällelig diskurs om att kvinnor och män är "av naturen" olika och bör så vara, även när det gäller sociala beteenden och psykologiska egenskaper.

Om man åläggs att integrera genusperspektiv, men saknar kunskap i genusteori - vilken typ av könsförståelse blir det då som reproduceras? Och hur går den reproduktionen ihop med intentionerna bakom olika direktiv om att integrera genusperspektiv? Och vilken syn finns på genusvetenskap som kompetensområde om detta förutsätts vara något som alla ska kunna integrera sin egen undervisning utan att själva ha någon särskild utbildning för?

Det kan inte uteslutas att krav om att integrera genusperspektiv ibland kan bli direkt kontraproduktiva om de inte åtföljs av resurser som möjliggör seriös och inomvetenskaplig kompetensutveckling inom genusområdet och/eller möjligheter att anlita genusvetenskapligt kompetent personal för arbeten med de moment i olika utbildningar som berör genus.

---

⁴¹ Se t ex Hirdmans artikel "Kätterska tankar. Om ledan efter två maktutredningar" i *bang* nr 1 1998.

REFERENSER

- Arrhenius, Sara: *En riktig kvinna: om biologism och könsskillnad*. Skarprnäck: Pocky/Tranan, 2000.
- Björk, Nina: *Under det rosa täcket: om kvinnlighetens vara och feministiska Strategier*. Stockholm: Wahlström & Widstrand, 1996.
- Bondeham, F: *Könsmedveten pedagogik för universitetslärare - en introduktion och bibliografi*. Uppsala universitet, jämställdhetsfunktionen och Enheten för utveckling av pedagogik och interaktivt lärande, 2003.
- Dahlerup, D., Hemlin, E., Kröger-Nygren, U., 1999: *Utvärdering av jämställdhetsarbetet vid Umeå universitet 1994-1998*. Jämställdhetskommittén, Umeå universitet 1999.
- Ekman, Hermele och Westerlund (red): *Hjärnsläpp - bang om biologism*. Stockholm: bang förlag, 2002.
- Eduards, M: *Förbjuden handling: om kvinnors organisering och feministisk teori*. Malmö : Liber ekonomi, 2002.
- Fausto-Sterling, A: *Myths of gender : biological theories about women and men .* New York, NY : BasicBooks , 1992
- Forsberg, G: *Genusforskning inom kulturgeografien*. Högskoleverket i samarbete med Nationella sekretariatet för genusforskning, 2003
- Gemzöe, L: *Feminism*. Stockholm: Bilda Förlag, 2002
- Gemzöe, L, Stolz, P och Åberg, B: *Genusvetenskap: praktik och visioner. Nationell ämneskonferens i genusvetenskap Malmö högskola 27-28 september 2001. Konferensrapport 2001-11-11*.
- Gothlin, E: *Kön eller genus*. Göteborg: Nationella sekretariatet för genusforskning, 2000.
- Hedlin, M: *Det ska vara lika för alla, så att säga ... en intervjustudie av lärarstudenters uppfattningar om genus och jämställdhet*. Kalmar : Institutionen för hälso- och beteendevetenskap, Högskolan i Kalmar, 2004.
- Hirdman, Y: *Kvinnohistoria: om kvinnors villkor från antiken till våra dagar* Stockholm: Utbildningsradion, 1992.
- Hirdman: "Genussystemet - reflexioner kring kvinnors sociala underordning" i *Kvinnovetenskaplig tidskrift* nr 3 1998.
- Hirdman, Y: "Kätterska tankar. Om ledan efter två maktutredningar" i *bang* nr 1 1998.
- Hirdman, Y: "Genussystemet" i *Demokrati och makt i Sverige: Maktutredningens huvudrapport, SOU 1990:44*, Stockholm, Allmänna förlaget 1990
- Kulick, D: "Inledning" *Från kön till genus: kvinnligt och manligt i ett kulturellt perspektiv*. Kulick (red) Stockholm, Carlssons, 1987.
- Lewander, L & Jordansson, B: *Genus och jämställdhet - En utvärdering av JÄST-projekten 1993/04-1996/97*. Högskoleverkets rapporter. 2000: 14.
- Lindén, C & Milles, U (red): *Feministisk bruksanvisning*, Stockholm Norstedts 1995
- Lundgren, E (red): *Konstruktion & Förändring. Genusaspekter på vetenskapen. Forskarkonferens Stockholms universitet 18-19 september 1998. Rapport*. Stockholms universitet, Centrum för kvinnoforskning, 1998.
- Magnusson, E: "Psykologi och kön/genus - en förälskelse med förhinder?" I: B-M Thurén (red.) *Genusvägar. En antologi om genusforskning*. Stockholm: Liber förlag, 2002.
- Magnusson, E: *Genusforskning i psykologi - bidrag till psykologisk teori och praktik*. Stockholm/Göteborg: Högskoleverket i samarbete med Nationella sekretariatet för genusforskning, 2003.
- Mark, E: *Jämställdhetsarbete. Teorier om praktiker*, Jämställdhetskommitténs skriftserie 1,

- Göteborgs universitet, 2000.
- Morhed, A-M : *Att bygga konsensus kring genus*. Text publicerad vid Nationella sekretariatet för genusforsknings hemsida, november 2003.
- Nicholsson, L (red): *The Second Wave. A Reader in Feminist Theory*. New York and London, 1997.
- Scott, J W: *Gender and the Politics of History*. New York: Columbia University Press, 1988.
- Scott JW: "Kvinnor som bara har paradoxer att erbjuda: fransk feminism 1789-1945" i *Häften för kritiska studier*, vol 26, nr 4 1993.
- Trojer, L. et al: *Genusforskningens relevans. Slutrapport från integreringsarbete i åtta svenska forskningsråd*. Rapport från forskningsrådets expertgrupp för genusforskningens integrering. Stockholm 2000.
- Thurén , B-M & Pfrunder-Nihlén, M: *Inventering av forskning med genusperspektiv vid Umeå universitet*. Rapportserie Nr 10. Kvinnovetenskapligt Forum. Umeå universitet, 2000.
- Thurén, B-M (red) *Genusvägar – en antologi om genusforskning*. Liber: Malmö 2002.
- Thurén B-M *Genusforskning: frågor, villkor och utmaningar*. Stockholm: Vetenskapsrådet, 2003
- Wahl, A: "Molnet - att föreläsa om feministisk forskning" i *Kvinnovetenskaplig tidsskrift* nr 3/4 1996.
- Wiklund, K: *Genusperspektiv i utbildningen. Om genusperspektiv i grundutbildning och forskning vid Karlstads universitet*. Arbetsrapport nr 11. 2001.
- Wendt-Höjer, M & Åse, C: *Politikens paradoxer. En introduktion till feministisk politisk teori*. Bjarred, Academia Adacta AB, 1996.

Bilaga 1

ENKÄTSTUDIE

I denna bilaga ingår den enkät som använts i föreliggande studie för att belysa genusperspektiv inom grundutbildningen. Här finns även information om vilka personalkategorier enkäten skickats till och hur den har spridits.

Enkäten har skickats företrädesvis till ämnesföreträdare, studierektorer, programansvariga och anställda med motsvarande befattningar. Den har också skickats till prefekter, ofta med en förfrågan om att vidarebefordra enkäten till ovanstående grupper.

Enkäten har företrädesvis skickats ut och besvarats via e-post, men också via ”vanlig” post i de fall berörda personer har varit svåra att nå via e-post. I ett fåtal fall har svars personer hört av sig och sagt att de varit "skrivtrötta" eller liknande, dessa har fått lämna uppgifter via telefon istället. Vid samtliga lärosäten har rektorerna underlättats om det pågår en studie om genusperspektiv, samt fått kopia på enkäten.

Spridningen av enkäten har skett enligt två olika metoder:

1: Direktutskick till studierektorer, programansvariga, kursansvariga, ämnesföreträdare m fl.

Nackdelen med denna metod är att det är mycket tidskrävande att identifiera rätt personer att skicka till, hitta deras e-postadresser och därefter sammanställa sändlistor. Förutsättningarna för att kunna göra detta har också varierat kraftigt mellan lärosätena – en del lärosäten hade hemsidor med tydligt angivna titlar och lättillgängliga e-postadresser till relevanta personalkategorier, medan det av andra hemsidor har varit omöjligt att lista ut vem som har ansvar för vad på en viss institution eller vid ett visst ämne. Detta var alltså inte en lämplig metod för alla lärosäten, och denna metod användes bara i drygt hälften av fallen.

2) Spridning via prefekter

Att kontakta prefekter och be om vidarebefordran av enkäten har naturligtvis gått snabbare, men där har problemet istället varit att det i vissa fall varit svårt att få hjälp med vidarebefordran.

Nationella sekretariatet för genusforskning genomför en kartläggning av genusperspektiv inom utbildning och forskning.

Vi vill gärna veta om och hur just Ditt ämne, vid Ditt lärosäte, arbetar med genusperspektivet. Vänligen skriv Ditt svar direkt i dokumentet under respektive fråga!

Vid vilket lärosäte finns Du?

Vilket ämne, program/kurs eller institution svarar Du för?

1. Finns det vid ert lärosäte, vid just ert ämne, genusperspektiv när det gäller utbildning och/eller forskning?

Om svaret är ja, var vänlig besvara nedanstående fem frågor:

2. Det finns ibland svårigheter med den gemensamma förståelsen av vad genusperspektiv är. För att undvika feltolkning av era svar vill vi därför gärna veta hur ni definierar vad genusperspektiv är för ert ämne:

3. I vilka av era program och kurser finns ett genusperspektiv?

4. I vilka av era befintliga kursplaner och programbeskrivningar tas genusperspektivet upp?

5. Vid vilka av era program och kurser finns obligatorisk kurslitteratur med genusanknytning?

6. Finns det vid ert ämne exempel på nyligen avslutade eller pågående avhandlingsarbeten och/eller uppsatser på B, C och D-nivå där ett genusperspektiv ingår? Vilka är arbetenas/uppsatsernas titlar och författare?

Var vänlig skicka svaret till Goldina@kau.se senast/olika datum för olika lärosäten/.

Jag som genomför kartläggningen för Nationella sekretariatet för genusforskning heter

Goldina Smirthwaite, och finns lokaliserad vid Karlstads universitet. Kontakta mig gärna på ovanstående e-postadress om Du har frågor eller synpunkter som rör kartläggningen.

Det går också bra att kontakta mig per telefon: 054-700 20 39.

Många tack för Din medverkan!

Bilaga 2

DEFINITIONER OCH INNEBÖRDER AV GENUSPERSPEKTIV

I denna bilaga återfinns samtliga de definitioner och beskrivningar av genusperspektiv som skickats in i samband med positivt svar på frågan om utbildningen/ämnet arbetar med genusperspektiv i grundutbildningen. Ett fåtal av dem som svarat har valt att frångå enkäten och svara i friare form. De har skrivit längre, resonerande brev om definitionen av genusperspektiv eller har tagit upp ämnet under flera olika enkätfrågor. Den absoluta merparten av definitionerna utgörs av direkta svar på följande frågepunkt:

"Det finns ibland svårigheter med den gemensamma förståelsen av vad genusperspektiv är. För att undvika feltolkning av era svar vill vi därför gärna veta hur ni definierar vad genusperspektiv är för ert ämne."

Samtliga enkätsvar är anonymiserade i redovisningen.

Enkätsvaren återges i allt väsentligt som precis som de skickats in, men är lätt redigerade utifrån följande tre principer:

*Uppgifter som med lätthet kan leda till identifikation av det lärosäte och den person som lämnat enkätsvaret har tagits bort och ersatts med (...) eller skrivningar av typen *lärosäte x*.

*Ett fåtal har inte följt enkäten utan svarat i mer fri form och/eller skrivit in svar kopplat till definitionen av genusperspektiv under flera olika frågor. För att öka sammanhållningen och läsbarheten har i dessa fall själva enkätfrågorna redigerats bort, vilket markeras med (...).

*Uppenbara stavfel/språkfel som försvårar läsningen av svaren har rättats.

Några av exemplen nedan har kategoriserats in under flera rubriker, t ex både under lärarutbildningar och något annat ämne/utbildning, och redovisas på mer än ett ställe i bilagan. Det gäller ämnen som hör till mer än en utbildning, till exempel naturvetenskapliga utbildningar som i sina svar berör både kurser som de ger inom lärarutbildningar samt andra kurser.

Exemplen finns förtecknade utifrån ämnes/områdestillhörighet i bokstavsordning enligt följande:

Arbetsvetenskap
Arkeologi
Ekonomiska, juridiska och rättsvetenskapliga och utbildningar
Etnologi
Filmvetenskap
Filosofi
Historia
Idrott
Konstvetenskap/estetik/designteori
Kulturgeografi samt utbildningar med både geografi och kultur som framträdande teman

Litteraturvetenskap och språk
Läroutbildningar och pedagogik
Medie- och kommunikationsvetenskap och journalistik
Naturvetenskapliga utbildningar
Psykologi/socialpsykologi
Religionsvetenskap
Socialt arbete/social omsorgsvetenskap
Sociologi
Statsvetenskap, statskunskap och politologi
Tekniska utbildningar och ämnen
Vård/hälsoinriktade och medicinska utbildningar/ämnen

Arbetsvetenskap

Exempel 1: "socialt kön".

Arkeologi

Exempel 1: "Studenterna skall bli uppmärksamma på att äldre samhällen var sammansatta av många slags människor med avseende på kön och ålder, och de skall förstå hur människors villkor var beroende av detta"

Ekonomiska, juridiska och rättsvetenskapliga och utbildningar

Exempel 1: "genderperspektiv", dvs. fenomen sedda med/från kvinnliga ögon. Det handlar också om roller som är oberoende av sex utan är kompetens relaterade."

Exempel 2: "Genom att inom program/kurs se vissa fenomen utifrån olika utgångspunkter, dvs. manligt och kvinnligt socialt kön. Vissa delar av den historiska litteraturen speciellt inom entreprenörskapsområdet är totalt "enkönat".

Exempel 3: " Att identifiera, beskriva och förklara det sociala könets påverkan och betydelse inom organisation och ledning. Fokus är på strukturella faktorer som leder till diskriminering."

Exempel 4: "t.ex. kvinnligt ledarskap"

Exempel 5: "Genusperspektiv är ett perspektiv där man titta på män och kvinnor i olika sammanhang. Genus betonar båda könen inte bara ett. "

Exempel 6: "Temat "kvinnorätt" - en av möjliga tematiseringar av det juridiska stoffet. Könsperspektiv - är kanske enklast och tydligast inom ramen för arbetsrätten - jämställdheten, men också inom socialrätt och familjerättsliga delar. Inom handelsrättens konsumentperspektiv kan det ibland finnas anledning att fokusera manligt och kvinnligt - och även i andra delar som exempelvis i avsnittet marknadsföring och reklam (.) I associationsrätten (bolagsbildningar), kreditfrågor mm. För att inte tala om alla anknytningar till detta tema i vårt utbud med anknytning till Mänskliga rättigheter och främmande rättskulturer - t ex muslimsk rätt. O s v."

Etnologi

Exempel 1: "För etnologin har det stor betydelse att använda kön/genus som analytisk kategori vid förståelsen av vårt studieobjekt, människan som kulturvarelse. Genus är för oss betydelsebärande för t.ex. makt- och arbetsfördelning mellan könen och för hur kvinnor och män organiserar och förstår sitt arbete och sin vardag, världen och varandra. Genus är vid sidan av perspektiv som etnicitet och klass oundgängliga för etnologisk kulturanalys."

Filmvetenskap

Exempel 1: "Att diskutera och tolka in feministiskt perspektiv i bland annat filmanalys."

Filosofi

Exempel 1: "att vinnlägga sig om att filosofiska erfarenheter och tankar förmedlas på ett sådant sätt att undervisningen inte omedvetet vidareför en sexistisk tanketradition, utan istället förmår göra fördomar och åsidosättanden till ett filosofiskt problem i sig".

Exempel 2: "I första hand handlar det om feministiska filosofers kritik mot den traditionella filosofin. D v s, en kritik utifrån antagandet att kvinnor och män tänker och upplever världen och livet på olika sätt."

Historia

Exempel 1: "Genus är ett teoretiskt/metodiskt redskap som hjälper oss att förstå historiska processer och företeelser på ett djupare sätt genom att relationen manligt/kvinnligt fokuseras. Genus ses som en ideologisk process i vilken individerna förhandlar fram sin identitet, sitt livsutrymme, sin strategi för att leva i sin kultur. Som process är den ständigt föränderlig och därmed blir genusstrukturer något som skall förklaras mer än att vara förklarande. Genom studier av individens beteenden, handlingar och tankeuttryck kan vi se hur samma argument, förhållningssätt, aktion etc. används i olika syften av skilda grupper. Det är att förstå hur dessa processer finns med som en del i den historiska processen som utgör kärnan i genusperspektivet."

Exempel 2: "Ett vetenskapsteoretiskt antagande att (föreställningar om) manligt och kvinnligt, liksom relationer (särskilt maktrelationer) mellan dessa kategorier, kan ha relevans vid analys och tolkning av historiska förlopp och därmed åskådliggöra mönster/sammanhang som annars skulle döljas, varvid en fördjupad/utvidgad förståelse av historien kan bli möjlig."

Exempel 3: "a) studiet av relationen mellan könen b) konstruktioner av kön i olika historiska sammanhang".

Exempel 4: "Med genusperspektiv avses att vi belyser det sociala könet. Vi försöker synliggöra att konstruktionen av manligt och kvinnligt dels är en konstruktion och dels är beroende av rådande genusordning, dvs. makt."

Exempel 5: "Normalt sett som maktrelationer mellan könen, men i undervisningssammanhang får man ofta nöja sig med att moment om kvinnors historia finns med."

Exempel 6 "Genusperspektiv: att uppmärksamma hur relationen mellan könen utvecklats genom historien i arbete, hem och samhälle."

Idrott

Exempel 1: "I samtliga kurser är genus ett av de genomgående perspektiven, tillsammans med social klass och etnicitet. Detta betyder dels att genusperspektivet genomgående belyses i behandling av idrotten (...) - dess historia, idrottsrörelsens uppbyggnad, idrotten som socialisationsmiljö, idrotten som tävlingsmiljö etc., dels via speciella moment som exempelvis kvinnoidrotten historiskt dels kvinnor och idrott idag, (.) dels kropp och kroppsuppfattning."

Exempel 2: "Genus i idrott, så som vi behandlar begreppet, handlar om att undersöka hur kön (åtskillnad/hierarki) konstrueras inom idrotten, bål a hur temat "jämställd idrott" bidrar till att skapa nya normativa bilder av manlighet och kvinnlighet. Genus används alltså för att problematisera vad kön är."

Konstvetenskap/estetik/designteori

Exempel 1: "Traditionen i Konstvetenskapen har ju längre varit att ensidigt se de manliga konstnärernas och arkitekternas verk som "konsten". Och kurslitteraturen har länge varit författad av enbart män. (.) Eftersom kunskaperna om kvinnliga konstnärer/arkitekter är mycket liten vad gäller äldre tider brukar genusperspektivet först bli aktuellt i kursdelarna från renässansen och framåt (...) Ofta väljer man kvinnliga konstnärer vid fördjupningsarbeten."

Exempel 2: "Vi studerar skillnader (och överensstämmelser) mellan konstverk utförda av kvinnliga respektive manliga konstnärer samt hur genus skildras i bildkonsten."

Exempel 3: "Vi sysslar med estetisk teori och uppmärksammar feministisk teori."

Exempel 4: "Skillnader och likheter mellan mäns och kvinnors syn på designprocesser och designartefakter är ett naturligt perspektiv inom designutbildning generellt. Könen är i regel inom detta ämnesområde ganska jämt fördelade varför en dylik diskussion sällan behöver "lyftas ut" som ett separat 'perspektiv' utan finns närvarande bland övriga möjliga perspektiv på ämnesområdet i den ständiga dialogiska reflektionen".

Kulturgeografi samt utbildningar med både geografi och kultur som framträdande teman

Exempel 1: "Studier av hur könsskillnaderna kan vara socialt konstruerade, i samhället såväl som i familjen."

Exempel 2: "Vi har inte diskuterat någon gemensam definition. Jag tror att de olika lärarna kanske har olika uppfattningar. Själv ser jag det som en problematisering av könsrelationer och de rådande ojämlikheterna mellan könen."

Exempel 3: "Vi definierar genus som socialt konstruerat kön och sätter in genus i ett sammanhang som berör könsmakt och normer."

Exempel 4: "Med genusperspektiv menar vi att uppmärksamma genusrelationer som betydelsefulla för förståelsen av samhällsprocesser. Det innebär inte endast att genus diskuteras som en kategori i analysen av globala utvecklingsfrågor utan även att olika feministiska teorier appliceras på utvecklingsproblemen."

Exempel 5: "Inom ämnesområdet (.) gör vi en extensiv tolkning av begreppet 'genus' och inkluderar i det frågor som har med könsskillnader, sexualitet och mänsklig reproduktion att göra".

Litteraturvetenskap och språk

Svenska

Exempel 1: "Vi uppmärksammar och problematiserar det förhållandet att kvinnor och män av samhället tilldelats olika roller som involverar att kvinnor och män har olika mycket makt i olika kontexter. Genusperspektiv inom vårt ämne innebär att undersöka hur roll- och maktfördelningen ser ut i språk och samhälle."

Exempel 2: "Likaväl som man kan ta klass som utgångspunkt eller förstå att klass har betydelse i tillvaron, så kan man ta kön som utgångspunkt för analys. Att ha ett genusperspektiv är att räkna med att konstruktionen av kön har relevans för maktförhållanden i samhället och att samhället återskapar maktförhållandet mellan könen på olika sätt. Ibland kan ett problem i samhället bäst speglas och förstås genom att man använder kön som analyskategori."

Exempel 3: "För svenskans del innebär genusperspektiv främst (socialt betingade) könsmissiga skillnader i språkbruk. Vi förutsätter då att språkssystemet och människans språkbehärskning inte är könsrelaterade och att de biologiska skillnader som finns

(exempelvis talorganens storlek) och som berörs inom fonetiken inte har något större intresse."

Tyska, franska, engelska, engelskspråkig litteratur

Exempel 4: "En officiell version finns inte, men i min litteraturundervisning och litteraturvetenskapliga forskning ser jag genusstudier som studiet av hur kön/genus organiseras och konstrueras i olika litterära texter och vilken betydelse texten alt. läsaren tillskriver kön och genus."

Exempel 5: "att systematiskt ta hänsyn till vilken roll genus (det manliga och det kvinnliga) spelar/kan spela i författning av litteratur, gestaltning av litterära figurer, användning av språk, samt läsarens respons".

Exempel 6: "genusperspektiv (.) integreras naturligt i litteraturkurser. Vid diskussion av skönlitteratur är ett genusperspektiv självklart (.) Vi försöker välja skönlitterära texter till våra kurser som inte endast tillhör kanon, dvs. "dead white male".

Exempel 7: " (.) Vi brukar ha med någon eller några kvinnliga författare, dessutom någon bok med "kvinnlig vinkling", vilket då kan föranleda diskussioner med någon form av genusperspektiv (...) Vi brukar alltså försöka, med utgångspunkt i terminens textcorpus, ha diskussioner med anknytning till genusperspektiv."

Exempel 8: Ämnet skriver att man använder "texter av Kristeva eller George Sand"

Litteraturvetenskap

Exempel 9: "Ett könsrollsperspektiv där köns-/genusrelaterade förhållanden och skillnader bör beaktas vid utformning av frågeställningar och tolkning av forskningsresultat."

Exempel 10: "Varje delkurs, även de rent litteraturhistoriska, innehåller ett moment av ifrågasättande av epokbeteckningar och introducerar alternativa tolkningar utifrån ett vidgat kontextbegrepp i framförallt ett genus- men också ett etnicitets- och klassanalytiskt perspektiv. Exempel på nyckelfrågor är: Vart tog kvinnorna vägen, hur fungerar "kvinnan" som estetisk figuration i litteraturen? Styr berättarformer av genuskonventioner? Vi undersöker huruvida föreställningen om en normgivande tradition, en "vit manlig" kanon genom seklerna byggts upp genom uteslutning av andra gruppers erfarenheter och kulturella uttrycksformer. Litteraturhistoria ses i ett narrativt metaperspektiv som en av de stora berättelserna."

Exempel 11: "Genusperspektiv kan dels betraktas som ett ideologikritiskt perspektiv att nyttja i samband med exempelvis viss litteraturhistorisk/litteratursociologisk förståelse och dels som ett problemområde att kritiskt granska och diskutera".

Exempel 12: "Historiska och teoretiska frågeställningar som har att göra med könets betydelse för samhället, kulturen, verkligheten ... könet som tolkningsgrund, som social faktor ... hur könet har/har haft betydelse i politisk och social bemärkelse, hur könsroller och föreställningar har formats av litteratur och kultur ..."

Exempel 13: "Vi har ett allmänt genusperspektiv på så sätt att vi i alla kurser metodiskt eftersträvar att få med kvinnliga författarskap."

Läroutbildningar och pedagogik

Exempel 1: "Både barns (pojkar/flickor) och vuxnas (kvinnor/män) villkor vad det gäller skola/samhällsliv samt ökad insikt av könsidentitet och könsroller."

Exempel 2: "Analysera män och kvinnors beteende i olika situationer och arbeta så att ena könet inte favoriseras eller missgynnas. Detta är viktigt vid t ex utbildning."

Exempel 3: "I samtliga kurser är genus ett av de genomgående perspektiven, tillsammans med social klass och etnicitet. Detta betyder dels att genusperspektivet genomgående belyses i behandling av idrotten (...) - dess historia, idrottsrörelsens uppbyggnad, idrotten som socialisationsmiljö, idrotten som tävlingsmiljö etc., dels via speciella moment som exempelvis kvinnoidrotten historiskt dels kvinnor och idrott idag, (.) dels kropp och kroppsuppfattning.

Exempel 4: "Hur män/pojkar Kvinnor/flickor ser på samma sak med olika ögon."

Exempel 5: "Inom biologididaktiken kan kvinnor (flickor)/män (pojkar) uppfatta och uttrycka biologiska kunskaper på olika vis. Även arbetssätt kan skilja, liksom i en undervisningssituation hur elever behandlas."

Exempel 6: "Genus i idrott, så som vi behandlar begreppet, handlar om att undersöka hur kön (åtskillnad/hierarki) konstrueras inom idrotten, bål a hur temat "jämställd idrott" bidrar till att skapa nya normativa bilder av manlighet och kvinnlighet. Genus används alltså för att problematisera vad kön är."

Exempel 7: "de sociala och kulturella skillnaderna mellan män och kvinnor, analys av deras uppkomst och effekter.

Exempel 8: "Förmåga att förstå könsskillnader för att planera genomföra undervisning i skolan, och bedöma elevers lärande, så att inget av könen missgynnas."

Exempel 9: "Hur kön konstrueras socialt och kulturellt. I våra kurser relateras det till betydelsen för den kommande yrkesrollen (lärare) och vilken betydelse konstruktionen av kön har för jämställdheten mellan kvinnor och män i dagligt liv, arbetsliv såväl som privat."

Exempel 10: "Könsspecifika skillnader inom ramen för ett ämnesstoff (det är vad jag svarat ja på i fråga 1). Könsspecifika didaktiska anpassningar för studenterna hos oss (ägnar vi oss mig veterligen inte åt) (...)

Anatomi & fysiologikurserna

Farmakologikurserna

Sjukdomslära

Näringslära

I den bemärkelsen att rent fysiologiska genusbundna skillnader utgör integrerade moment i kursstoffet. I fallet Näringslära dessutom i sammanhanget bulimi/anorexi – omgivningens tryck/förväntningar.

Läroplanen (Omvärldens och livets kemi)

Didaktiska implikationer, genuskopplad attitydvariation till naturvetenskap i allmänhet och till kemiämnet i synnerhet."

Exempel 11: "Att man tar hänsyn till skillnader mellan könen framförallt. Att de fakta som presenteras granskas ur ett könsperspektiv. Gäller detta för båda flickor och pojkar, män och kvinnor."

Medie- och kommunikationsvetenskap och journalistik

Exempel 1: "Vi definierar genusperspektivet som en socialt konstruerad kategori. (.) Genusperspektivet ingår som en naturlig del i vår undervisning, som en av de demografiska faktorer genom vilken vi kan förstå, tolka och analysera medier. "

Exempel 2: "Studier som uppmärksammar konstruktion av kön (i medietexter)."

Exempel 3: "Kvinnor och medier i förhållande till produktion, utbud och reception av medier. Konstruktion av kön och identitet i medierna. Makt, kön och medier".

Exempel 4: "Vi ser genus som vårt sociala kön (som kommer sig ur att pojkar och flickor - män och kvinnor - fostras och behandlas olika, enkelt sagt).

I ett genusperspektiv ses variabeln kön som utgångspunkt för social

olikhet. Mannen ses som norm i denna systematiska ordning av könssystemet. Genusperspektivet går igen i vårt ämne medie- och kommunikationsvetenskap så på så sätt är t ex medieanvändningen starkt genusrelaterad."

Exempel 5: "I undervisningen tas det bål a upp i arbetspass kring diskursanalys och kring postmoderna teorier i relation till nya media. (Bl.a. behandlas Haraways teorier.)"

Naturvetenskapliga utbildningar

Exempel 1 "Hur män/pojkar Kvinnor/flickor ser på samma sak med olika ögon".

Exempel 2: "Inom biologididaktiken kan kvinnor (flickor)/män (pojkar) uppfatta och uttrycka biologiska kunskaper på olika vis. Även arbetssätt kan skilja, liksom i en undervisningssituation hur elever behandlas."

Exempel 3: " Könsspecifika skillnader inom ramen för ett ämnesstoff (det är vad jag svarat ja på i fråga 1). Könsspecifika didaktiska anpassningar för studenterna hos oss (ägnar vi oss mig veterligen inte åt)

Anatomi & fysiologikurserna

Farmakologikurserna

Sjukdomslära

Näringslära kurser

I den bemärkelsen att rent fysiologiska genusbundna skillnader utgör integrerade moment i kursstoffet. I fallet näringslära dessutom i sammanhanget bulimi/anorexi – omgivningens tryck/förväntningar.

Läroarbetsvetenskap (Omvärldens och livets kemi)

Didaktiska implikationer, genuskopplad attitydvariation till naturvetenskap i allmänhet och till kemiämnet i synnerhet.

Psykologi/socialpsykologi

Exempel 1: "De båda könen är lika representerade vad gäller personalsammansättningen och också vad gäller doktorander. Vår definition utgår från att inget av könen skall tillåtas förtrycka det andra. Både kvinnliga och manliga perspektiv och erfarenheter är viktiga och nödvändiga på en arbetsplats. (...) Ett annat sätt är att vi i experimentella studier oftast (i princip alltid) har lika många män som kvinnor och att vi noga analyserar såväl könsligheter som könsolikheter."

Exempel 2: "Att undersöka om det finns skillnader mellan människor som beror på könsroller."

Exempel 3: "För oss innebär ett genusperspektiv att kön är en socialt konstruerad kategori. För oss är det viktigt att identifiera, blottlägga och skapa en förståelse för att förändra de maktstrukturer och de orättvisor som är knutna till kön."

Religionsvetenskap

Exempel 1: "Inom religionsvetenskap finns befrielsesteologi som har ett starkt klassperspektiv, och mot den bakgrunden är det inte svårt att även se ett könsperspektiv. Sedan finns en speciell feministsteologi som intresserar sig för kvinnornas plats i religionen. Ett feministiskt perspektiv inom religionsvetenskap kan t ex vara att ta upp de positiva kvinnobilder som

de facto finns i de bibliska skrifterna, men också att uppmärksamma kvinnoförtryckande texter. En annan viktig aspekt är att visa på tolkningsnycklar till svåra texter, samt att visa på nya sätt att tolka gamla texter. "

Exempel 2: "För religionsvetenskapen som helhet gäller det att öka medvetenheten om den genusteoretiska diskussion som pågår inom de olika deldiscipliner som religionsvetenskap

består av. Inom historiestudiet uppmärksammas kvinnors plats i kyrkohistorien, inom de olika världsreligionerna likaså. Sociologin och filosofin tar upp ytterligare aspekter. Genusteorierna rör frågor om makt, tolkningsföreträde, språk och så mycket mer i olika tider och kontexter."

Socialt arbete/social omsorgsvetenskap

Exempel 1: "Genusperspektivet innebär för oss dels kunskap om samhällsliga genusmaktordningar och dess historiska grund, dels att problematisera hur könsinnebörder skapas och reproduceras och vilken betydelse detta får för individer, grupper, samhällen. I socialt arbete är det centralt att reflektera över hur man i det konkreta sociala arbetet bidrar till att skapa, reproducera eller förändra specifika könsinnebörder."

Exempel 2: "Att uppmärksamma den strukturering och segregering som genussystemet utövar och de konsekvenser som dessa mekanismer får för kvinnor och män som samhällsmedborgare och professionellt såväl i samhället som helhet som inom de välfärdsinstitutioner som socialt arbete bedrivs."

Exempel 3: " /Vi/utbildar personal till ledningsuppgifter inom äldre- och handikappomsorg, samt socialpedagogiskt arbete. Med andra ord till kvinnodominerande yrken, detta medför att de flesta delkurserna har större eller mindre inslag mot genusperspektivet."

Sociologi

Exempel 1: "Med genusperspektiv avser vi ungefär genomgripande tillskriven social kategorisering av människor beroende på skilda typer av könsorgan samt hur denna kategorisering är sammanknippad med dominans- och auktoritetsrelationer."

Exempel 2: "Att ha ett genusperspektiv innebär att lägga ett perspektiv av det sociala könets betydelse och förekomst i olika sociala teorier och ackumulerade kunskapsmassor samt ha en regelbunden uppmärksamhet på och diskussion om könets inverkan på olika beteenden, handlingar, värderingar och synsätt i det sociala livet."

Exempel 3 "Genusperspektiv för våra ämnen (.) innebär att vi initialt och fortlöpande presenterar feministisk teori och speglar annan kurslitteratur ur ett feministiskt perspektiv. Det senare är en aning svårare än det första."

Exempel 4: "Feministisk teori, vilket hjälper att utbygga en förståelse av de olika sociala konstruktioner relaterade till kön (i detta fall) som finns i vardagen, i samhället och i historien."

Statsvetenskap, statskunskap och politologi

Exempel 1: "(...) *Lärosäte x*: anser sig ha "ett genusperspektiv", men detta har aldrig definierats (.) det finns ett officiellt, men dåligt definierat genusperspektiv vid *Lärosäte x* (...) vår tolkning av "genusperspektiv" är att vi tar upp frågor kring genus i anslutning till våra utbildningar (...) vi tar upp genusfrågor då vi talar om t ex politisk filosofi, förvaltning, politisk representation och internationella relationer. Däremot har vi inte ett "perspektiv" - det tycker jag skulle vara indoktrinering. Det finns flera perspektiv på genus. (...) det finns inte ett genusperspektiv utan flera, och vi förordar inget av dem. "

Exempel 2: "Genusperspektiv är helt enkelt det teoretiserande som följer när vi explicit konfronterar det att samhället består av kvinnor och män. (.) Genusperspektivet berör dels medborgarskap och dels staten".

Exempel 3: "Genus som socialt kön".

Tekniska utbildningar och ämnen

Exempel 1: "Vi försöker att i möjligaste mån fördela våra gästföreläsare mellan könen."

Exempel 2: "Vi försöker rekrytera fler kvinnliga studenter till datautbildningarna, där de är klart underrepresenterade. Vid tjänstetillsättningar beaktas könstillhörighet."

Exempel 3: "Kan man verkligen ha genusperspektiv för ett och endast ett ämne? Jag trodde att genusperspektiv helt enkelt innebar att man såg samma sak från ett manligt och ett kvinnligt perspektiv och det kan man ju göra med allting. Därmed inte sagt att alla kvinnor automatiskt har ett kvinnligt perspektiv eller alla män har ett manligt."

Exempel 4: "Att den tekniska utbildningen läggs upp på ett sådant sätt att den upplevs som intressant och meningsfull för båda könen. Särskilt handlar detta om att kvinnor, mer än män, efterfrågar ett helhetsperspektiv - dels på tekniken som sådan, dels (och framförallt) på teknikens roll i ett mänskligt och samhällsligt perspektiv."

Exempel 5: "Vi har (...) i någon mening, ett genusperspektiv på definitionen av vårt ämne (Datavetenskap). Vi har medvetet valt att definiera ämnet "datavetenskap" bredare än vad som är fallet vid flertalet av våra systerinstitutioner (.). Vår definition av datavetenskap innefattar både informatik och datalogi. Detta är viktigt eftersom det traditionellt har varit en övervikt manliga forskarstuderande intresserade av datalogi (dvs. den mera tekniska delen av DV). För informatiksidan har det dock (vid institutionen) varit mera jämvikt mellan manliga och kvinnliga intressenter. (.). Vi strävar efter att uppnå nära relationer mellan dessa båda delområden inom datavetenskapen, i syfte att synliggöra helhetsperspektivet på datavetenskap och därmed söka olika vägar att intressera kvinnliga forskarstuderande för det mera tekniskt datalogiska området. (.). De flesta uppfattar nog huvuddelen av datavetenskap som "könlös" (det är t ex svårt att relatera genusforskning till optimeringsproblem och algoritmer). Dock finns det tillämpningsområden där ämnet kan ges en genusinnebörd, t ex i tillämpningar där övervägande delen brukare av de informationssystem vi utvecklar inom datavetenskapen är av visst kön (t ex vårdinformatik (många kvinnor) och realtidssystem (många män). Vi har inte den typ av samhällsvetenskapliga fokus som gör oss direkt intresserade av genusperspektivet på ämnet. Dock kan det säkerligen finnas olika intressanta frågeställningar inom tillämpningar i t ex Människa- datorinteraktion där ett genusperspektiv är relevant även för oss. Jag känner dock inte till att vi tittat närmare på detta (.). Definitionen av datavetenskap vid institutionen är så bred att den innefattar både den datavetenskap som ibland uppfattas som 'mjuk' och den som ibland uppfattas som 'hård'. Denna medvetna (och för oss unika) strategi gör att vi uppfattas som intressanta både av kvinnor och av män. Dock är det fortfarande snedfördelning inom de olika delområdena. (.). Vi strävar även efter att ha en hög andel kvinnor i personalen (i syfte att ge kvinnliga studenter kvinnliga förebilder), innefattande anställd lärande personal och forskarstuderande lärande personal. Detta har inneburit att vi i dagsläget har en hög andel kvinnliga (dvs. det traditionellt sett underrepresenterade könet inom datavetenskap) medarbetare på institutionen (.). Detta gör att vi så att säga har ett genusperspektiv på institutionen som helhet."

Exempel 6: "i vårt fall är att man i framför allt medicinska kurser beaktar de könsskillnader som finns och vilka förutsättningar de olika könen har i att arbeta med tekniska utrustningar. Vi har t ex haft ett intressant examensarbete där studenterna har undersökt en arbetsplats där inga kvinnor jobbar, p g a att man trodde att de inte kunde. Detta har de nu avfärdat."

Exempel 7: "Genus beskriver vad som är socialt och kulturellt konstruerade uppfattningar om kvinnligt och manligt i samhället. Därmed lyfter man fram att dessa beskrivningar varierar med tid och rum. Kön står då för de biologiska skillnaderna mellan kvinnligt och manligt. Dock skall genus och kön inte ses som två skilda kategorier utan som ett kontinuerligt spektrum. Det biologiska könet och det sociala/kulturella går inte att helt frikoppla från varandra. Kön, d v s biologiskt kön, kan vara en intressant och upplysande variabel i text statistik. (...) "Människa och miljö" är ett återkommande tema i vår utbildning, som egen kurs och inslag i andra. Olika gruppers behov/intressen/erfarenheter tas där upp, däribland

mäns och kvinnors". (.) "I en kurs om översiktlig planering tas medborgarinflytande upp ur ett genusperspektiv. Kurs i planeringsteori tar upp feministisk kritik. (.)"

Exempel 8: "Den genusforskning som sker inom teknikvetenskap har kommit att fokusera på områdenas grundläggande kunskapsfrågor och på teori- och metodutveckling.

Teknikvetenskap karaktäriseras av klassificeringar, standardiseringar och formaliseringar, som man är överens om. Genusforskningen är starkt engagerad i att studera denna bas och utveckla nya sätt att närma sig kunskapsproduktionens kärna, för att stärka vetenskapens förmåga tillförändring. Genusforskning inom teknikvetenskap har gjort en insats genom att visa på vilka förståelser av kunskap, vetenskap och teknik som dominerar och som får verklighetsskapande konsekvenser. Internationell genusforskning inom teknik ger bland annat kunskapsunderlag för olika ställningstaganden i ett alltmer forsknings- och teknikberoende samhälle. Denna forskning handlar därmed inte längre om att enbart lägga till kvinnors perspektiv, erfarenheter och behov. "

Vård/hälsoinriktade och medicinska utbildningar/ämnen

Exempel 1: "Genderperspektivet innebär att vi ser på människans sociala och kulturella miljö och dess betydelse. Detta belyser vi i olika situationer, diskuterar bakomliggande orsaker och tar upp vilka konsekvenser det har ur ett hälsoperspektiv."

Exempel 2: " Könsspecifika skillnader inom ramen för ett ämnesstoff (det är vad jag svarat ja på i fråga 1). Könsspecifika didaktiska anpassningar för studenterna hos oss (ägnar vi oss mig veterligen inte åt)

Anatomi & fysiologikurserna

Farmakologikurserna

Sjukdomslära

Näringslära

I den bemärkelsen att rent fysiologiska genusbundna skillnader utgör integrerade moment i kursstoffet. I fallet Näringslära dessutom i sammanhanget bulimi/anorexi – omgivningens tryck/förväntningar.

Läraryrkeskursen (Omvärldens och livets kemi)

Didaktiska implikationer, genuskopplad attitydvariation till naturvetenskap i allmänhet och till kemiämnet i synnerhet.

Exempel 3: "Man tittar på skillnader manligt kvinnligt".

Exempel 4: "Att vara medveten, belysa, och om möjligt integrera kön: biologisk, socialt och kulturellt i all undervisning och litteratur."

Exempel 5: "det som är socialt och historiskt betingat".

Exempel 6: "Inom medicin är det naturligt att se till båda kön. Inom fysiologi (...) är det också ett helt naturligt synsätt att se till respektive kön".

Exempel 7: "Att viktiga samhällsfrågor inte bara presenteras ur ett traditionellt male stream perspektiv utan att både kvinnligt och manligt perspektiv beaktas."

Exempel 8: "Genusperspektivet innebär att könsspecifika och könsgemensamma aspekter av innehållet/inriktningen belyses."

Exempel 9: "Genus är socialt konstruerat kön och ett samlingsbegrepp som handlar om könsroller och könsrelationer."

Exempel 10: "att ta upp könsskillnader i utbildning och forskning och att reflektera över olika företeelser utifrån manliga och kvinnliga perspektiv".

Exempel 11: "Utbildningar och de arbetsplatser våra studenter kommer från är oftast i stort sett enkönade och detta föranleder återkommande diskussioner kring hur öka manligt intresse för vårddyrken. I samband med diskussioner kring problem på arbetsplatser förekommer analyser av vilken betydelse det har för problemet att arbetsplatsen är enkönad."

Exempel 12: ”Huvudämnet Omvårdnad belyses ur ett genusperspektiv på olika nivåer i utbildningarna, dels med utgångspunkt från professionen och dels ur ett livscykelerspektiv.”

Bilaga 3

GENUSKURSER LÄSÅRET 2003-2004 FÖRTECKNADE ÄMNES/OMRÅDESVIS

Tabellen gäller utbildningar som aktualiserar genusperspektiv funna via de studerade lärosätenas hemsidor. Sökningarna gäller utbildningar givna av lärosätena läsåret 2003-2004. Sökningarna har skett vecka 42 2003 med undantag för ett lärosäte.⁴²

I de fall utbildningar getts två terminer har de ändå redovisats i tabellen som en (1) träff, då det gäller samma utbildning.

I några enstaka fall är det sommarkurser som redovisas. Vissa av utbildningarna kan också ha ställts in men fanns med i kursutbudet då kurskatalogerna publicerades.

Överlappningar

Viss överlappning förekommer i tabellen, då somliga träffar genererats av beskrivningar av program och längre kurser, och andra träffar genererats för kurser/något kortare utbildningar som i vissa fall kan läsas inom ramen för de längre utbildningarna. Det har dock legat utanför studiens ram att göra en mer ingående analys av kursutbudet vid varje lärosäte för att undvika den sortens överlappningar. Intrycket vid stickprov på program och kursplaner är att dessa överlappningar främst gäller utbildningar relaterade till lärarprogrammen.

Överlappning förekommer också i de fall utbildningar är påfallande tvärvetenskapliga och när olika ämnen samarbetar om en utbildning. Dessa kurser finns markerade med **, vilket innebär att de redovisas under minst två ämnesrubriker i tabellen.

Lärarytbildningar

Ett område som intar en särställning är lärarytbildningarna. Utöver att innehålla kurser som direkt relaterar till pedagogik/didaktik involverar de också en stor mängd andra ämnen, ämnen som de blivande lärarna ska undervisa i. I tabellen nedan redovisas olika ämnesrelaterade utbildningar som mycket tydligt är knutna till lärarytbildningen *enbart* under lärarytbildningen och inte under övriga ämnen dessa kurser behandlar. Det gäller t ex kurser som "Engelska i de tidiga skolåren" och "Teknik för Grundskollärare". Dessa redovisas bara i samband med lärarytbildningar och inte under ämnena engelska eller teknik.

Sökmetoder

Lärosätenas hemsidor är strukturerade på olika sätt och ger olika möjligheter att söka efter genusinriktade kurser. I många fall har det varit möjligt att via så kallade fritextsökningar få fram listor med utbildningar vars *titlar* tyder på genusinriktning. Vid en del lärosäten har det därutöver varit möjligt att via fritextsökningar få fram listor över utbildningar där genusrelaterade sökord ingår i *beskrivningstexterna*. Sökord som använts i fritextsökningarna är "genus", "kvinno"⁴³, "feminist", "kön",⁴⁴ "sexualitet" och "maskulinitet".

---

⁴² För ett lärosäte genomfördes av datortekniska skäl sökningen istället i februari 2004, och träffarna som genererats för detta lärosäte gäller utbildningar under läsåret ht 04-vt 05 istället för föregående läsår

⁴³ Kurser där ordet "kvinno-" ingår i titeln, men där kursbeskrivningen visar att kurser inte har tydlig genusinriktning utan t ex är inriktad på kvinnospecifik hälsa, gynekologi, obsterik etc redovisas inte i kursförteckningen eller tabellen.

⁴⁴ Bland resultaten redovisas inte de träffar där kursbeskrivningarna visar att kön avser kön hos växter eller djur. Inte heller redovisas de träffar där kön förekommer som del i ord där det är uppenbart att det inte syftar på genus, t ex "**skön**litteratur". Osäkra fall markeras med*.

I de fall lärosätenas sökmotorer inte givit möjlighet att via generella sökningar i utbildningskatalogen få fram listor på genusinriktade utbildningar, har sökningar skett via genomläsningar av samtliga utbildningstitlar gällande höstterminen 2003 och vårterminen 2004 presenterade i berörda lärosätens datorbaserade kurskataloger, samt, då det varit möjligt, via andra former av fritextsökningar.⁴⁵

Redovisning av resultaten

Utbildningar inom ämnet genusvetenskap/kvinnovetenskap redovisas separat. Övriga utbildningar som genererat träffar i samband med sökorden ovan redovisas ämnesvis och i tabellform. Posterna i redovisningarna är skapade dels med utgångspunkt i traditionella vetenskapsområden som humaniora, samhällsvetenskap etc., dels med utgångspunkt i större utbildningsgrupper som är relaterade till varandra och där det ibland kan vara svårt att skilja ämnena åt, t ex utbildningar inom vård, medicin och hälsa.

Vid posten **Övriga utbildningar** redovisas ämnen och utbildningar som är så tvärvetenskapliga och ibland fakultetsöverskridande att de inte med lätthet kan placeras in någonstans, samt utbildningar tillhörande mycket små och ovanliga ämnen som bara genererat någon enstaka träff.

I en del fall är det osäkert om träffarna som genererats via datorsökningarna verkligen syftar på genusperspektiv. Så långt som rimligt är har osäkra fall kontrollerats via genomgång av hela texten i kursplan/beskrivningstext för aktuell utbildning, men i en del fall har sådana texter inte varit tillgängliga via Internet. Studiens ramar har inte medgett mer tidskrävande kontakter med lärosätena för att få tillgång till kursplaner etc.

De osäkra fallen gäller i de fall en kurs bara genererat träff på bokstavskombinationen "kön" och inte på genus eller övriga relaterade ord. Utan tillgång till kursplanerna har det inte kunnat uteslutas att träffarna på bokstavskombinationen "kön" genererats av t ex "skönlitteratur" eller syftar på biologiskt kön utan genusaspekter. Dessa osäkra fall markeras i tabellen med *.

KURSER INOM OLIKA ÄMNEN OCH UTBILDNINGAR DÄR SÖKORDEN FÖREKOMMER I TITLAR ELLER BESKRIVNINGSTEXTER'

Efter varje kurs finns en förkortning som anser vilket lärosäte som ger kursen. Lärosätens namn förkortas på följande sätt:

Blekinge Tekniska Högskola: BTH, Högskolan i Borås: HB, Högskolan Dalarna: HD, Högskolan i Gävle: HIG, Högskolan i Halmstad: HH, Högskolan i Jönköping: HJ, Högskolan i Kalmar:HIK, Högskolan i Skövde: HIS, Högskolan på Gotland: HGO, Karlstads universitet: KAU, Malmö högskola: MAH, Mitthögskolan: MH, Södertörns högskola: SH, Växjö universitet: VXU, Örebro universitet: ORU.

---

⁴⁵ I något fall har genusinriktade kurser även kunnat identifieras via genomgång av webbplatsen för enskilda ämnen (kvinnovetenskap resp. genusvetenskap). Det rör sig då antingen om kurser på engelska där inget ord i beskrivningstexten matchade de svenska sökorden eller om kurser med genusinriktning saknar sökorden i sin beskrivning, men ges av ämnet genusvetenskap.

GENUSVETENSKAP/KVINNOVETENSKAP

- 1) Genusvetenskap A, 20 poäng (HIG)
- 2) Genusvetenskap B, 20 poäng (HIG)
- 3) Genusvetenskaplig introduktionskurs A, 5 poäng (HIG)
- 4) Arbetsvärdering och lönebildning, 5 poäng⁴⁶ (KAU)
- 5) Genus och etnicitet, 1-5 p (KAU)
- 6) Genusvetenskap, 1-20 p (KAU)
- 7) Genusvetenskap, 21-40 p (KAU)
- 8) Genusvetenskap, 41-60 p (KAU)
- 9) Genusvetenskap, 61-80 p (KAU)
- 10) Genusvetenskapliga förklaringsmodeller, 1-5 p (KAU)
- 11) Kön och omsorg, 1-5 p (KAU)
- 12) Kyrkan i genusperspektiv, 1-5 p (KAU)**
- 13) Kön och lärande, 1-5 p (KAU)
- 14) Ledarskap, organisation och kön, 5 poäng (KAU)
- 15) Metoder för genusvetenskaplig analys, 1-5 p (KAU)
- 16) Introduktionskurs i genusvetenskap, 1-10 p (KAU)
- 17) Genusvetenskap 1-20p (MAH)
- 18) Genusvetenskap 41-60p (MAH)
- 19) Genusvetenskap 21-40p (MAH)
- 20) Genusrelationer i förändring: Genus, organisation och jämställdhet 10p (MAH)
fristående kurs, ht2004, halvfart/kvällstid
- 21) Genusvetenskap 61-80p (MAH)
- 22) Genusvetenskaplig medieanalys 20p (MAH)**
- 23) Könsgestaltningar i medievärlden 10p (MAH)**
- 24) Medier, makt och kön 10p (MAH)**
- 25) Genusvetarprogrammet, 140 poäng (SH)
- 26) Genusvetenskap med inriktning mot praktiskt jämställdhetsarbete, fördjupningskurs, 20 poäng (SH)
- 27) Genusvetenskap, fortsättningskurs, 20 poäng (SH)
- 28) Genusvetenskap, fördjupningskurs, 20 poäng (SH)
- 29) Genusvetenskap, grundkurs, 20 poäng (SH)
- 30) Genusvetenskap, påbyggnadskurs, 20 poäng (SH)
- 31) Homosexualitetens historia och kultur, 5 poäng (SH)**
- 32) Sexualitet och etnicitet, 5 poäng (SH)
- 33) Sexualitet, kropp, estetik, 5 poäng (SH)
- 34) Sexualiteter, 20 poäng (SH)
- 35) Sexualpolitikens konflikter, 5 poäng (SH)
- 36) Feminismens klassiker I: Det andra könet, 5 poäng (SH)
- 37) Genusvetenskap och rätt (1-10), 10 poäng. (VXU)**
- 38) Juridik och genusvetenskap (1-20), 20 poäng. (VXU)**
- 39) Jämställdhet, organisation och kvinnor och män A, 5 poäng (ORU)
- 40) Kvinnovetenskap A 20 (ORU)
- 41) Kvinnovetenskap B 20 (ORU)
- 42) Kvinnovetenskap C, 20 poäng (ORU)
- 43) Könsmaktrelationer. En översikt kurs, 5 poäng (ORU)

---

⁴⁶ Denna kursbeskrivning eller titel innehåller inget av sökorden, men behandlar arbetsvärdering och lönebildning ur ett könsperspektiv och ges av ämnet genusvetenskap.

- 44) Emancipation or Exploitation. Women in the Global Economy, 5 points (ORU)
- 45) Gender Equality and Swedish Welfare State, Basic Course, 5 points (ORU)**
- 46) Genusvetenskap och rätt (1–10), 10 poäng. (VXU)**
- 47) Juridik och genusvetenskap (1–20), 20 poäng. (VXU)**
- 48) Genusrelationer och jämställdhet (1-20), 20 p (Ämnesområde beteendevetenskap) (HH)**

48 utbildningsvarianter som gavs av ämnet genusvetenskap/kvinnovetenskap identifierades.⁴⁷ Bland dessa ryms både längre kurser om 20 poäng och kortare kurser om 5 eller 10 poäng, varav en del ingår i 20-poängarna och en del kan läsas fristående. Ett särskilt genusvetarprogram om 140 poäng identifierades också.

HUMANIORA

Etnologi

- 1) Etnologi, grundkurs (AB) (HGO)
- 2) Etnologi, grundkurs (AB), distans (HGO)
- 3)*Etnologi - inriktning Europa, fortsättningskurs, 20 poäng (SH)
- 4)*Etnologi - inriktning Europa, grundkurs, 20 poäng (SH)
- 5)*Etnologi - inriktning kulturell mångfald, grundkurs, 20 poäng (SH)
- 6)*Etnologi med inriktning på kulturell mångfald, fortsättningskurs, 20 poäng (SH)
- 7) Människan som kulturvarelse (HGO)

Filosofi

- 1) Feministisk filosofi (inom 1–40), 5 poäng. (VXU)
- 2) Kvinnor och män. Teorier och verkligheter (inom 41–80), 5 poäng. (VXU)***
- 3) Magisterkurs i praktisk kunskap, 40 poäng (SH)**
- 4) Lag och litteratur, 10 poäng (SH)**

Historia, samtidshistoria idéhistoria

- 1) Kvinnligt och manligt i ett historiskt perspektiv B, 5 poäng (HIG)
- 2) Makt och motmakt (politisk historia) B, 5 poäng (HIG)
- 3) Kvinnor, män o jord - västg. agr.hist. ur ett genusp. A11 10 poäng (HIS)
- 4) Från vänstervind till högergång, svensk samtidshistoria 1960-1980, 5 poäng (SH)
- 5) Kvinnohistorisk grundkurs, 20 poäng (SH)
- 6) Kvinnor och män, politik och ekonomi under 1900-talet, 5 poäng (SH)
- 7) Kvinnoroller i religion och samhälle från flodkulturerna till senantiken, 5 poäng (SH)
- 8) Kvinnosyn och kvinnopolitik från 1700-tal till 1900-tal, 5 poäng (SH)
- 9) Kvinnosyn och kvinnors liv och arbete under medeltid och tidig modern tid, 5 poäng (SH)
- 10) Miljöhistoria, 5 poäng (SH)
- 11) Protester; sociala rörelser och värderingar från 60-talet till idag, 5 poäng (SH)
- 12) Manligt och kvinnligt i ett historiskt perspektiv. Genushistorisk temakurs, 5 poäng (SH)
- 13) Ryssland-Sovjetunionen-Ryssland: Från revolution till revolution, 5 poäng (SH)
- 14) Sverige efter 1945: det svenska välfärdssamhället, 5 poäng (SH)

---

⁴⁷ Även två kurser vid Växjö universitet räknas in i dessa 49. Visserligen är genusvetenskap inte formellt inrättat som ämne vid lärosätet, men genusvetenskapliga kurser upp till 20 poäng, med namnet genusvetenskap i kurs titeln ges av ämnet juridik. En liknande situation finns vid Högskolan i Halmstad. Där ger ämnesområdet beteendevetenskap en kurs som omfattar 20 poäng, är inriktad på genusvetenskap och har genusvetenskap i titeln. Även den kursen räknas in bland de genusvetenskapliga.

- 15) Förtryck, konflikter och konfliktlösning (inom 1–20), 5 poäng. (VXU)
- 16) Kvinnor, familj och arbete (inom 1–20), 5 poäng. (VXU)
- 17) Arbete, arbetsmiljö och facklig kamp (inom 1–10), 5 poäng. (VXU)
- 18) Förnyelse och tradition i Asien under 1900-talet (inom 1–40), 5 poäng. (VXU)
- 19) Historiebruk i omvärlden – Förmedling och identitetsskapande (inom 1–40), 20 poäng. (VXU)
- 20) Vår historia – historia som identitet och kritik (inom 1–40), 5 poäng. (VXU)
- 21) Kvinnor och män. Teorier och verkligheter (inom 41–80), 5 poäng. (VXU)***
- 22) Kvinnor, kvinnlighet och kvinnoroller i kristendomens historia A, 10 poäng (HIG)**
- 23) Homosexualitetens historia och kultur, 5 poäng (SH)**
- 24) *Kultur, samhälle och historia, 160 poäng (SH)**
- 25) *Medicinens och vårdens historia, 5 poäng (SH)
- 26) Familjen i öst och väst, 5 poäng (SH)
- 27) Historia med kulturanalys (21-40p) fristående kurs (MAH)
- 28) Historia med kulturanalys (1-20p) fristående kurs (MAH)
- 29) Historia med kulturanalys (41-60p) fristående kurs (MAH)
- 30) Historia med kulturanalys (61-80p) (MAH)
- 31) Släktforskning - Modern socialhistoria samt käll- och arkivkunskap (20p) (MAH)
- 32) Stadens historia; Malmö (1-10p) (MAH)
- 33) Den svenska välfärdsstaten: Exemplet - Folkhemmet (10p) fristående kurs, ht2004, halvfart/kvällstid (MAH)
- 34) Europastudier med historisk inriktning III (41-60p) fristående kurs, ht 2004, helfart/dagtid (MAH) **
- 35) Magisterkurs i praktisk kunskap, 40 poäng (SH)**
- 36) Från Baltikum till Ural - ett nytt Europa i fokus, 20 poäng (SH)

Konstvetenskap, bild, design, estetik

- 1) Designhistoria och designteori, 5 poäng (HIG)
- 2) Bild och genus, distans (HGO)
- 3) Estetik, 120/160 poäng (SH)
- 4) 1900-talets bild- och miljögestaltning fram till idag (inom 1–20), 5 poäng. (VXU)
- 5) Arkitektur och design (inom 21–40), 5 poäng. (VXU)
- 6) Den representerade kroppen (inom 21–40), 5 poäng. (VXU)
- 7) Konst- och bildvetenskap I (1–20), 20 poäng. (VXU)
- 8) Konst- och bildvetenskap II (21–40), 20 poäng. (VXU)
- 9) Interaktionsdesign (120p) program vt 2005 (MAH)**
- 10) Materiell och virtuell design (120p) program vt2005 (MAH)**

Kultur och kommunikation, kulturvetenskap och liknande

- 1) Kultur- och kommunikationsprogrammet, 160 poäng (HIG)
- 2) Språk, kultur och marknad - inriktning franska, 140/180 poäng (SH)**
- 3) Språk, kultur och marknad - inriktning polska, 100/140 poäng (SH)**
- 4) Språk, kultur och marknad - inriktning ryska, 140/180 poäng (SH)**
- 5) Språk, kultur och marknad - inriktning spanska, 140/180 poäng (SH)**
- 6) Språk, kultur och marknad - inriktning tyska, 140/180 poäng (SH)**
- 7) *Kultur, samhälle och historia, 160 poäng (SH)**

Litteraturvetenskap inklusive översättning

- 1) Maskuliniteter - kurs i maskulinitetens problematik 10 Poäng A (DU)
- 2) Kvinnolitteratur med genusteori B, 5 poäng (HIG)
- 3) Litteraturvetenskap A, 20 poäng (HIG)
- 4) Litteraturvetenskap B, 20 poäng (HIG)
- 5) Litteraturvetenskap C, 20 poäng (HIG)
- 6) Kvinnolitteratur A11, 5 p (HIS)
- 7) Litteraturvetenskap med genusinriktning och skapande svenska, grundkurs, 40 poäng (SH)
- 8) Litteraturvetenskap med genusinriktning, fördjupningskurs, 20 poäng (SH)
- 9) Litteraturvetenskap med inriktning på genus och drama, påbyggnadskurs, 20 poäng (SH)
- 10) Litteratur och genus (inom 1–40), 10 poäng. (VXU)
- 11) Litteraturvetenskap, tematisk kurs (1–40), 40 poäng. (VXU)
- 12) Kvinnor och män. Teorier och verkligheter (inom 41–80), 5 poäng. (VXU)***
- 13) *Kreativt skrivande, grundkurs, 20 poäng (SH)
- 14) *Latin, grundkurs, 20 poäng (SH)
- 15)*Litterärt översättarseminarium, fortsättningskurs, 20 poäng (SH)
- 16)*Litterärt översättarseminarium, grundkurs, 20 poäng (SH)
- 17)*Litteraturvetenskap - Skapande svenska, fördjupningskurs, 20 poäng (SH)
- 18)*Litterärt översättarseminarium - svenska till polska, fortsättningskurs, 20 poäng (SH)
- 19)*Litterärt översättarseminarium - svenska till polska, grundkurs, 20 poäng (SH)
- 20) Lag och litteratur, 10 poäng (SH)**

Religionsvetenskap

- 1) Kvinnor, kvinnlighet och kvinnoroller i kristendomens historia A, 10 poäng (HIG)**
- 2) Befrielse- och feministteologi i tredje världen A, 10 poäng (HIG)
- 3) Religion och sexualitet A, 10 poäng (HIG)
- 4) Myter, riter och symboler A, 10 poäng (HIG)
- 5) Nygnosticism A, 10 poäng (HIG)
- 6) Nygnosticism C, 10 poäng (HIG)
- 7) Religionsvetenskapliga fältstudier C, 20 poäng (HIG)
- 8) Kyrkan i genusperspektiv, 1-5 p (KAU)**
- 9) Öst möter väst: Islam och kristendom under de första tusen åren, 5 poäng (SH)
- 10) Islam, 10 poäng (SH)
- 11) Kvinnors plats i världsreligionerna – ett genusperspektiv (inom 1–40), 5 poäng. (VXU)

Retorik

- 1) Retorik med genusinriktning, grundkurs A, 10 poäng (SH)
- 2) Retorik, grundkurs, 20 poäng (SH)
- 3) Retorik och medier, 1-20 poäng (20p) fristående kurs, ht2004, helfart/dagtid

Språk

- 1) Spanska, påbyggnadskurs, 20 poäng (SH)
- 2) Språkteori och samhällsliga förändringar, 20 poäng (SH)
- 3) Afrikansk litteratur på engelska – en introduktion (inom 41–80), 5 poäng. (VXU)
- 4) Afrikansk litteratur på franska – en introduktion (inom 41–80), 5 poäng. (VXU)
- 5) Femme, identité, écriture (inom 41–80), 5 poäng (VXU)
- 6)Spaniens och Spanskamerikas historia och samhällsliv (inom 1–20), 5 poäng. (VXU)
- 7)Spaniens och Spanskamerikas kultur- och litteraturhistoria (inom 21–40), 5 poäng. (VXU)
- 8)Spaniens och Spanskamerikas litteratur och kultur (inom 1–20), 5 poäng. (VXU)
- 9) Spanskamerika idag (inom 41–60), 5 poäng. (VXU)

- 10) Spanskspråkiga kvinnliga författare (inom 41–80), 5 poäng. (VXU)
- 11) Språk, individ och samhälle (inom 1–20), 5 poäng. (Ämne nordiska språk) (VXU)
- 12) Språksociologi och tvåspråkighet A, 5 poäng (HIG)**
- 13) Språk, kultur och marknad - inriktning franska, 140/180 poäng (SH)**
- 14) Språk, kultur och marknad - inriktning polska, 100/140 poäng (SH)**
- 15) Språk, kultur och marknad - inriktning ryska, 140/180 poäng (SH)**
- 16) Språk, kultur och marknad - inriktning spanska, 140/180 poäng (SH)**
- 17) Språk, kultur och marknad - inriktning tyska, 140/180 poäng (SH)**
- 18) *Tyska A, 20 poäng (HIG)
- 19) *Svenska, fördjupningskurs, 20 poäng (SH)
- 20) *Svenska, påbyggnadskurs, 20 poäng (SH)
- 21) *Ryska, grundkurs, 20 poäng (SH)
- 22) *Franska, grundkurs, 20 poäng (SH)
- 23) *Spanska, fortsättningskurs, 20 poäng (SH)
- 24) *Spanska, grundkurs, 20 poäng (SH)
- 25) Teckenspråk som främmande språk för hörande (11-20p) (MAH)

SAMHÄLLSVETENSKAP

Arbetsvetenskap

- 1) Teknikutveckling och användare: ur genusperspektiv, 10 poäng (BTH) (MAH)**
- 2) Arbetsliv och arbetsmarknad i ett jämförande europeiskt perspektiv, 1-5 p (KAU)
- 3) Organisation, ledarskap och utvecklingsarbete, påbyggnadskurs (20p) (MAH)

Beteendevetenskap

- 1) Genusrelationer och jämställdhet (1-20), 20 p (Ämnesområde beteendevetenskap) (HH)**

Ekonomi

- 1) Företagsledning i ett genusperspektiv CD, 5 poäng (HIG)
- 2) Organisation i ett genusperspektiv A, 5 poäng (HIG)
- 3) Ekonomiprogrammet, 160 poäng (HIG)
- 4) HRM - Individ och grupp A, 5 poäng (HIG)
- 5) HRM - Organisering och ledning B, 5 poäng (HIG)
- 6) Ekonomi, program (KAU)
- 7) Organiserandets filosofi och fantasi (inom 41–60), 5 poäng. (VXU)
- 8) Ledarskap i kultursektorn C, 5 poäng (HIG)

Geografi

- 1) Geografi, 21-40 p (KAU)
- 2) Geografi, 1-20 p (KAU)

Juridik/rättsvetenskap

- 1) Genusvetenskap och rätt (1–10), 10 poäng. (VXU)**
- 2) Juridik och genusvetenskap (1–20), 20 poäng. (VXU)**
- 3) International Human Rights Law (1–5), 5 poäng, (VXU)
- 4) Lag och litteratur, 10 poäng (SH)
- 5) Grundläggande juridik med socialrätt - kompletteringskurs (20p)(MAH)
- 6) Socialrätt - kompletteringskurs (6-10p) fristående kurs (MAH)
- 7) Lag och litteratur, 10 poäng (SH)**

Imer, mänskliga rättigheter

- 1) Mänskliga rättigheter (21-40p) (MAH)
- 2) Mänskliga rättigheter (41-60p) (MAH)
- 3) Mänskliga rättigheter (41-80p) (MAH)
- 4) Mänskliga rättigheter (61-80p) (MAH)
- 5) Mänskliga rättigheter (1-20p) (MAH)

Medie- och kommunikationsvetenskap

- 1) Genus, film och journalistik B, 5 poäng (HIG)
- 2) Genus, film och journalistik C, 10 poäng (HIG)
- 3) Politik och medier, 120 poäng (HIG)**
- 4) Genuskommunikation, 5 poäng (HJ)
- 5) Medie- och kommunikationsvetenskap (120p) MAH
- 6) Medie- och kommunikationsvetenskap, 1-20 poäng (20p) (MAH)
- 7) Genusvetenskaplig medieanalys (20p) (MAH)**
- 8) Medie- och kommunikationsvetenskap, allmän kurs (1-20), 20 poäng. (VXU)
- 9) *Medier och kulturell mångfald, 10 poäng (SH)
- 10) *Ungdomskultur och medier, 10 poäng (SH)
- 11) Könsgestaltningar i medievärlden (10p)
fristående kurs, ht2004, helfart/dagtid(MAH) **
- 12) Medier, makt och kön (10p) (MAH)**

Psykologi

- 1) Genuspsykologi IT/Distans, 10 p (HB)
- 2) Genuspsykologi, 5 p (HB)
- 3) Jungiansk psykologi A, 10 poäng (HIG)
- 4) Jungiansk psykologi A, 20 poäng (HIG)
- 5) Jungiansk psykologi B, 20 poäng (HIG)
- 6) Utvecklingspsykologi med genusperspektiv, 5 p (HH)
- 7) Kvinnor och män i arbetslivet, 1-5 p (KAU)
- 8) Utvecklingspsykologi, 1-5 p (KAU)
- 9) Människans kommunikation, 1-5 p (KAU)

Socialt arbete, social omsorgsvetenskap, sociologinutbildningen och liknande

- 1) Programmet för Socialt arbete (HIK)
- 2) Socialt arbete med inriktning mot äldres livsvillkor 21-40 p (HIK)
- 3) Socialt arbete med inriktning mot funktionshindrades livsvillkor 21-40 p (HIK)
- 4) Ledarskap och kvalitetsutveckling av omvårdnad, 66-70 p (KAU)
- 5) Socionomutbildning, inriktning social omsorg (140p) (MAH)
- 6) Socionomutbildning, mångkulturell inriktning (140p) (MAH)
- 7) Socialt arbete, magisterkurs (61-80p) fristående kurs, (MAH)
- 8) Äldre och funktionshindrade - kompletteringskurs (21-40p) (MAH)

Sociologi

- 1) Språksociologi och tvåspråkighet A, 5 poäng (HIG)**
- 2) Jämställdhet A11, 5 poäng (HIS)
- 3) Genus och identitet, 1-5 p (KAU)
- 4) Sociologi B, 20 poäng (MH)
- 5) Kriminologi (11-20), 10 poäng. (VXU)
- 6) Sociala perspektiv på åldrande II, C, 5 poäng (HIG)**

Statsvetenskap, statskunskap, politologi

- 1) Politik och medier, 120 poäng (HIG)**
- 2) Statsvetenskap, 21-40 p (KAU)
- 3) Gender, Citizenship and the State, 5 poäng (SH)
- 4) Gender Equality and Swedish Welfare State, Basic Course, 5 points (ORU)**
- 5) Statsvetenskap 21-40 (21-40p) fristående kurs, ht2004, helfart/dagtid (MAH)
- 6) Statsvetenskap 41-60 (41-60p) fristående kurs, ht2004, helfart/dagtid (MAH)
- 7) Statsvetenskap 1-20 (1-20p) fristående kurs, ht2004, helfart/dagtid (MAH)

OSPECIFICERADE SAMHÄLLSVETENSKAPLIGA KURSER

- 1) Ledarskap och organisation, fortsättningskurs (21–40), 20 poäng. (VXU)

LÄRARUTBILDNINGAR, PEDAGOGIK, DIDAKTIK och UTBILDNINGSVETENSKAP

- 1) Didaktik B3:4 Jämställdhet och genusmedvetenhet i förskolans och skolans tidigare år, 5 poäng (HIG)
- 2) Pedagogik A: Genus i undervisning och utbildning, 5 poäng (HIG)
- 3) Språk- och matematikutveckling i ett mångkulturellt samhälle (inom 1–40), 10 poäng. (VXU)
- 4) Pedagogik A, 20 poäng (HIG)
- 5) Lärarutbildning inriktning hem- och konsumentkunskap, 180 poäng (HIG)
- 6) Lärarutbildning inriktning hem- och konsumentkunskap mot grundskolans senare år och gymnasiet, 180 poäng (HIG)
- 7) Lärarutbildning inriktning Idrott och hälsa med didaktisk inriktning 140/, 180 poäng(HIG)
- 8) Lärarutbildning inriktning Idrott och hälsa med didaktisk inriktning 140/180 senare år, 180 poäng (HIG)
- 9) Lärarutbildning inriktning Idrott och hälsa med didaktisk inriktning 140/180 tidigare år, 140 poäng (HIG)
- 10) Lärarutbildning inriktning Idrott och hälsa med didaktisk inriktning 140/180 tidigare år, 180 poäng (HIG)
- 11) Lärarutbildning inriktning Idrott och hälsa med didaktisk inriktning mot grundskolans senare år, 180 poäng (HIG)
- 12) Lärarutbildning inriktning Idrott och hälsa med didaktisk inriktning mot grundskolans tidigare år, 140 poäng (HIG)
- 13) Lärarutbildning inriktning historia mot grundskolans senare år, 180 poäng (HIG)
- 14) Lärarutbildning inriktning historia mot gymnasieskolan, 180 poäng (HIG)
- 15) Didaktik B: 3 De yngsta barnens lek, kommunikation och lärande, 20 poäng (HIG)
- 16) Samhällets och skolans värdegrund i ett demokratiskt samhälle, 10 poäng (HIG)
- 17) Internet i skolan, 1-5 p (KAU)
- 18) Specialisering, Teknik för Grundskollärare, 5 poäng (HIG)
- 19) Pedagogik A: Stress och stressintervention i det hälsopedagogiska arbetet , 5 poäng (HIG)
- 20) Tolkning/analys av massmedier, medieprod och pedagogiska tillämpn, (ingår i Mediepedagogik 20 p), 5 poäng (HIG)
- 21) Medieutvecklingen och medieforskningen, (ingår i Mediepedagogik 20 p), 5 poäng (HIG)
- 22) Engelska i de tidiga skolåren (10p) fristående kurs, ht2004 (MAH)
- 23) Värdegrunden i ett demokratiskt samhälle, 5 poäng (HIG)
- 24) Pedagogik A: Hälsa och hälsopedagogik ur ett genusperspektiv, 5 poäng (HIG)**
- 25) Idrott och hälsa, fördjupningskurs (41–60), 20 poäng. (VXU)**

- 26)*Idrott och hälsa med didaktisk inriktning 1 A, 20 poäng (HIG)
- 27)*Läroartutbildning med interkulturell profil, 180-220 poäng (SH)
- 28)*Litteraturredaktik C, 5 poäng (HIG)
- 29) Social kompetens, 1-5 p (KAU)
- 30) Flexibelt lärande (3p) (MAH)
- 31) Magisterkurs i utbildningsvetenskap med inriktning mot praktisk pedagogik (40p) (MAH)
- 32) Matematik för lärare (1-20p) (MAH)
- 33) Matematik för lärare (41-60p) (MAH)
- 34) Pedagogik med forskningsföberedande inriktning, kandidatkurs (41-60p) (MAH)
- 35) Pedagogik med inriktning mot handledning och undervisning av vuxna (21-40p) (MAH)
- 36) Matematik från början 1, 1-10 p (10p) (MAH)
- 37) Barns och ungdomars livsvillkor (1-10p) (MAH)
- 38) Pedagogiskt drama (1-20p) (MAH)
- 39) Pedagogiskt drama (21-40p) (MAH)
- 40) Tio frågor till livet (1-10p) fristående kurs, ht2004, halvfart/kvällstid (MAH)
- 41) Utbildningsledarskap 1-10 p (10p) (MAH)
- 42) Människa och samhälle - om grundläggande värderingar i världen (10p) fristående kurs, ht2004, halvfart/kvällstid (MAH)

MEDICIN/VÅRD/HÄLSA/

- 1) Äldres liv och hälsa i ett köns och etniskt perspektiv 5 poäng B (Ämne vårdvetenskap) (DU)
- 2) Pedagogik A: Hälsa och hälsopedagogik ur ett genusperspektiv, 5 poäng (HIG)**
- 3) Stress, hälsa, coping, 1-5 p (KAU)
- 4) Interkulturell kommunikation (inom 61-80), 5 poäng. (ges av ämnet vårdvetenskap) (VXU)
- 5) Idrott och hälsa, fördjupningskurs (41-60), 20 poäng. (VXU)**
- 6) Sociala perspektiv på åldrande II, C, 5 poäng (HIG)**
- 7) *Kvinnors liv och hälsa I A, 5 poäng (HIG)
- 8) *Kvinnors liv och hälsa II A, 5 poäng (HIG)
- 9) Sjuksköterskeutbildning (120p) (MAH)

Idrottsvetenskap och utbildningar inriktade på idrott

- 1) Idrottsvetenskap, 21-40 p (KAU)
- 2) Idrottsvetenskapligt program 120p (120p) program (MAH)
- 3) Idrott och hälsa, fördjupningskurs (41-60), 20 poäng. (VXU)**
- 4) Fotbollen i samhället (5p) fristående kurs, ht2004, kvartsfart/kvällstid (MAH)

TEKNISKA UTBILDNINGAR

- 1) Produktionsutveckling, 80 poäng (HIG)
- 2) Byggnadsplanering A, 5 poäng (HIG)
- 3) Datavetenskap A2, 10 poäng (HIG)
- 4) Nätverk - teknik, användning och påverkan A, 5 poäng (HIG)
- 5) Teknikutveckling och användare: ur genusperspektiv, 10 poäng (BTH) (MAH)**
- 6) Ingenjörrens verktyg, 1-10 p (KAU)

- 7) Byggingenjör (MH)
- 8) Informationssystem A (1-20p) fristående kurs, ht2004, helfart/dagtid (MAH)
- 9) Interaktionsdesign (120p) program Vt 2005 (MAH)**
- 10) Materiell och virtuell design (120p) program vt2005 (MAH)**
- 11) Naturvetenskaplig och teknisk översiktskurs (10p)
fristående kurs, ht2004, helfart/dagtid (MAH)**

NATURVETENSKAPLIGA ÄMNET OCH UTBILDNINGAR

- 1) Naturvetenskaplig och teknisk översiktskurs (10p)
fristående kurs, ht2004, helfart/dagtid (MAH)**

ÖVRIGA ÄMNET OCH UTBILDNINGAR

- 1) Europastudier med historisk inriktning III (41-60p)
(MAH)**
- 2) Communication for Development (40p) (MAH)
- 3) Culture, Media and Globalization (10p) (MAH)
- 4) Miljövetenskap 1-20 (1-20p) (MAH)
- 5) Det moderna samhället, 40 poäng (SH)
- 6) Ledarskap och organisation, fortsättningskurs (21–40), 20 poäng. (VXU)

TABELL ÖVER ANTAL TRÄFFAR PER ÄMNE/UTBILDNING

Teckenförklaring:

* = Kursplanen var inte tillgänglig via Internet, det har inte verifierats att träffen inte orsakades av bokstavskombinationen kön i skönlitteratur.

** Tvärvetenskaplig utbildning eller samarbete mellan olika ämnen om en utbildning. Kurser markerade med ** redovisas under minst två ämnesrubriker i tabellen.

Ämne/utbildning	Antal träffar
GENUSVETENSKAP/KVINNOVETENSKAP, samt kurser om minst 10 p direkt inriktade på genus	48 varav 10**
HUMANIORA	
Etnologi	7 varav 4*
Filosofi	4 varav 3**
Historia inklusive idéhistoria, samtidshistoria och liknande	36 varav 5** och 2*
Konst- och bild, arkitektur, design, estetik och liknande	10 varav 2**

Kulturvedenskap, kultur- och kommunikation o dyl.	7 varav 6** och 1*
Litteraturvetenskap inklusive litterär översättning.	20 varav 2** och 7*
Religionsvetenskap	11 varav 2**
Retorik	3
Språkämnen	25 varav 6**och 7*
SAMHÄLLSVETENSKAP	
Ämne/utbildning	Antal träffar
Beteendevetenskap	1 varav 1**
Arbetsvetenskap	3 varav 1**
Ekonomi	8

Geografi	2
IMER, Mänskliga rättigheter	5
Juridik och rättsvetenskap	7 varav 3**
Medie- och kommunikationsvetenskap och journalistik	12 varav 4** och 1*
Psykologi	9
Socialt arbete, social omsorgsvetenskap, socioonomutbildning	8
Sociologi	6 varav 2**
Statsvetenskap, statskunskap och politologi	7 varav 2**

ÖVRIGA UTBILDNINGAR OCH ÄMNEN	
Läroartbildningar, pedagogik, didaktik och utbildningsvetenskap	42, varav 3* och 2**
Utbildningar inriktade på hälsa/vård/medicin	9, varav 2** och 2*
Idrottsvetenskap och utbildningar inriktade på idrott (Dock ej renodlade idrottsläroartb. De redovisas under läroartbildningarna istället)	4, varav 1**
Tekniska utbildningar	11 varav 4**
Naturvetenskapliga utbildningar och ämnen	1 varav 1**
OKLASSIFICERADE UTBILDNINGAR	6 varav 1**